Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 13 (10305) | 1977 чылдың январь 16, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму эш Борис Павлович Бещевти пенсияже үнгени-биле холбаштыр ССРЭ-ниң орук харылзаа министриниң хүлээлгезинден хостаан.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму эш Иван Григорьевич Павловскийни ССРЭ-ниң орук харылзаа министринге томуйлаан.

* * *

Иван Григорьевич Павловский 1922 чылда төрүттүнген, белорус, 1949 чыллан бээр СЭКП кежигүнү, демир-оруктарны ажыглаарының талазы-биле инженер, экономика эртемнериниң кандидаты, Социалистиг Бүш-ажылдың Маадыры. И. Г. Павловский демир-орук транспортунга 25 чыл ажыр ажылдап турар. Станцияның, орук салбырының начальниги, Приволжскиниң демир-оруунуң начальниги болуп турган. 1972 чылдан бээр орук харылзаа министриниң оралакчызынга ажылдап келген.

(СЭТА).

Чиик үлетпүрге чаа күчүлер

Бүдүрүлгелерни техниктиг эде дериириңге болгаш эде кылырынга, дериишкиннерни чаарты тургузарынга, чаа бедик бүдүрүкчүлүг технологтуг чорудулгаларны база бүдүрүлгени комплекстиг механизастаарының болгаш автоматизастаарының херекселлерни шинчээдиргге үндезилээн, чиик үлетпүрүн ажылының ажыктының бедилерин СЭКП-нин XXV съезадизиниң шиитпирлеринде төлевилээн.

Ооң-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «1977—1978 чылдарда чиик үлетпүрүн бүдүрүлгелерин база объектилерин тударын болгаш ажыглалга киирерин хандырарының талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Од адырның чаа бүдүрүлгелерин тудуп тургузарының, а од ышкаш ажылдап турар бүдүрүлгелерин чаартырының болгаш техниктиг эде дериириниң талазы-биле онаалдаларны доктаалда баш удур көрүп турар. 1977—1978 чылдарда 900 муң ажыг аргылда эргиштерин болгаш 10 муң хире аргылда станоктарын, а ол ышкаш чылда 46 млн. кезек иштики база даштыкы хеп трикотажын, 102 млн. дөрбелчин метр аргыдаан материалдарны, 150 млн. кезек шаажан саваларны, 970 млн. дөрбелчин дециметр чымчак хөм бараанларны болгаш өске-даа кылыгларны бүдүрер талазы-биле күчүлерин ажыглалга киирген турар.

Төлевилеттинген ажылдарны күүседиринге 1,5 млрд. рубль ажыг капитал салыышкынарын тускайлаан.

Чиик үлетпүрүн тудугларынга 1977—1978 чылдарда күүседир ужурлуг керээлиг тудуг-монтаж ажылдарының хемчээлин тудуг министерстволарынга доктаадып тургускан, а ол ышкаш ук тудугларны технологтуг дериишкиннер-биле, тудуг материалдары-биле, конструкциялар-биле, транспорт херекселлери-биле болгаш механизмнер-биле бирги эолчегде хандырарын баш удур көргеп.

Чиик үлетпүрүн тудугларын эргежок чугула ажылчын кадрлар-биле хандырарының хемчеглерин доктаалда баш удур көрүп турар.

Чиик үлетпүрүн бүдүрүлгелериңге чурталга бажыңнарын, школа пазының четпээн ургларын албан черлерин, профессионал-техниктиг училищелерин, культура бажыңнарын болгаш клубтарны тудар талазы-биле онаалдаларны база тургускан.

Доктаалда төлевилээн хемчеглерни боттандырар чорук улуу-биле хереглеттинип турар бараанларны бүдүрерин дыка ковуделиринин, оларның ассортиментизин калбартырының болгаш шынарын экижиринин аргазын бээр.

(СЭТА).

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИ

«Республика, край болгаш область бүрүзүнге, колхоз, совхоз, салбыр болгаш бригада бүрүзүнге, «Сельхозтехниканың» бүдүрүлгелерингe часкы тарылгага машиналарны белеткээриниң календарлыг графигин ажылдап кылгаш, септелге ажылдарының бедик темпизин хандырар херек. Септелгениң шынарынче онза кичээнгей салыры чугула. Чазын үрелиишкиннерден анаа турар чорукту болдуруп, хөй үе чидириниң, ооң уламындан дүжүт чидириниң орнунга, үе бар амгы үеде машина бүрүзүн септелге соонда ийи катап, үш катап хынап алза эки»—деп колхозчуларга, совхозтар ажылчыннарынга, механизаторларга, эртемденнерге, көдээ ажылагыйның специалистерингe, көдээге материал-техниктиг чепсектерни берип турар үлетпүрүнүң ажылдакчыларынга, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга СЭКП Төп Комитединиң чагаазында онзалап айытткан.

Часкы хову ажылдары улуг күжениишкиннерни негээр. Ынчангаш аңаа ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери кыска үеде күш-ажылды эң бүдүрүкчүлүг организастаар, чаңгыс-даа шак халас эрттирбес дээш бар курлавырларны хандыр өөренип көөр, бүгү талалыг хынамчалыг белеткенир апаар.

Часкы тарылганың чедиишкинниг болуру техниканы чогуур үеэинде ынаныштыг кылдыр септеп алырындан кол хамааржыр. Часкы хову ажылдары эгелээринге чедир бистиң республикага 1762 трактор, тараа ажаар 860, силос кезер 315 комбайннар, чаашкыналдырыышкын аргазы-биле суггарылга чорудар 163 машина, 1273 андазын, 1339 сеялка болгаш ооң-даа өске техника септеттинген турар ужурлуг.

Бии-Хем болгаш Чөөн-Хемчик районнарның ажыл-агыйларының механизаторлары, «Сельхозтехниканың» Туранда салбырының база районнар аразының Чадаанада каттыжыышкынының инженер-техниктиг ажылдакчылары часкы тарылгага кирер тракторлар болгаш ооң-даа өске техника септелгезин бо чылдың бирги кварталының төнчүзүнде, а комбайннарның хөй кезиин июнь 10-га чедир септеп доозар талазы-биле үнелиг эгелээшкинни республикага үндүрген. Ону партия обкомунуң бюрозу үүлдүргүнүп көргеш, септелгени мурнакчы технологияга үндезилеп чорударын, мастерскааларга, септелге бүдүрүлгелерингe шыңгыы контрольду тургузуп, бо чугула кампанияга бедик мергежилдиг кадрларны хаара тударын, социалистиг чарышты калбартырын, септелгеге ботүнени чиигедирин чогуур органнарга сүмелээн.

Амгы үеде республикада 800 ажыг механизаторлар септелгеде хаара туттунган, олардан техниканың бүгү хевирлерин септээр тускай 350 звенону тургускан. Республиканың ажыл-агыйларының, «Сельхозтехника» бүдүрүлгелериниң механизаторлары, инженер-техниктиг ажылдакчылары эрткен чылдың дөртү кварталында 132 комбайн септээр тургаш, 127-ни септеп, планны 97 хуу кылдыр күүсеткен. Тракторлар септээриниң планын 101 хуу, андазыннарының 120 хуу болгаш сеялкаларының 104 хуу күүсеткен. Техниканы септээн соонда хүлээп алыр комиссияларны бүгү ажылагыйларда тургускулаан.

Техника септелгезинде механизаторларның социалистиг чарыжының негелделерин ажылдап кылгаш, ооң дээштиин чедип алырының хемчеглерин ап турар. Бо чылдың хову ажылдарынга ажыглаар техниканы эки шынарлыг кылдыр септээр дээш калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда Чаан-Хемчик болгаш Бии-Хем районнарның ажыл-агыйларының механизаторлары, ол районнарда «Сельхозтехника» коллективтери, Таңдыда «Революцияның чалбыжы» совхоз, Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы, Барыын-Хемчикте «Шепкээр» совхоз, Каа-Хемде «Тиилелге» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтар чоруп турар.

Техника септелгезинде чамдык эки үүлдер-биле чергелештир улуг четпестер болгаш хожудаашкыннар бар болуп турар. Дыка хөй ажыл-агыйлар техника септелгезин озалдап эгелээн. Чижээ, «Тиилелге», «Бурунгаар», «Найырал», Тока аттыг совхозтар, Каа-Хемде «Октябрь 30 чылы» колхоз септелге мастерскааларынга ажылды чогуур хуусаазында эгелевээн. Элээн каш колхозтар болгаш совхозтар көдээ ажыл-агыйтехниказын септедири-биле «Сельхозтехника» каттыжыышкыннарынга, салбырларынга чогуур хуусаазындан озалдап чедирген ийихпе, азы чамдык машиналарны, комбайннарны шуут чедирбээн. Республиканың ажыл-агыйлары «Сельхозтехника» бүдүрүлгелерингe тараа ажаар 240 комбайнны план ёзугаар чедирер тургаш, чүгле 132-ни чедирген. Районнар аразының Кызылда «Сельхозтехника» каттыжыышкынының коллективи эрткен чылын септелге планын чедир күүсетпээн. Артык кезектер чедишпес болгаш септелгениң шынары куду болур чорукту болдурбас дээш дээштиг хемчеглерни чедир албайн турар.

«Бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга машина-трактор агрегаттары ийи эолчег-биле ажылдаар ужурлуг. Часкы тарылга үеэинде машиналарның техниктиг ажаалдазын чорударынга ажыл-агый бүрүзү баш удур белетиенир, солуур кезектериниң, агрегаттарның, артык кезектериниң курлавырын тургузар, техниктиг хандырылганың көжүп чоруур болгаш турум пунктуларын белеткеп, эдикчи мастерлериниң звеноларын болгаш диспетчер харылзаазын организастаар херек. Ниитизи-биле чугаалаарга, инженер албаны эки таарыштырып каан механизм ышкаш ажылдаар кылдыр, бүгү чүвени ынчаар таарыштырып алыры чугула»—деп СЭКП ТК-ның чагаазында онзалап демдеглээнин ажыл-херекке удуртулга болдурар ужурлуг бис.

Чаа дүжүттүң үндезинин салып турар амгы үеде техниканы чогуур хуусаазында шынарлыг септеп алырын, бо чугула кампанияда четпестерни чайладырын хандырар бүгү хемчеглерни боттандырарынче партия организацияларының, ажылагыйлар удуртуучуларының онза кичээнгей салыры чугула.

ЧАРЫШ ТУГУН БЕДИК ТУДААЛ!

Хой бүрүзүнден—хураган дээш

БЕРТ-ДАГНЫ БЕЛДЕДИ

Таңдыда «Коммунизмниң херели» колхозтуң төвү Кочетово суурдан үнгеш, Элегестиң доңмас кара суун кежип, Улуг-Хем талазынче хаптарывыска, шаттарда аялдар, бөлүк-бөлүк оттаан хойлар көзүлгүледи. Кезек үе эрткенде № 1 хойжу бригаданың төвү Берт-Даггa чедип келдивис. Ында улуг кудук чанында суг сөөртүр машина кырында доскаарын долдуруп тур. Ооң каш базым черде улуг чадагай кажаа иштинде погаан сигенни болгаш саваны хөйү-биле салган. Бир эвес чоокавы коданнарже сөөртүп, шала арыңдора берген хойларны азыраарынга чарыгдавас чүве болза, бо сиген белен төнердаа хире эвес.

Аныяк-даа болза, дуржулгалыг малчын Алдай-оол Монгуштуң кыштаа база мында, бригада төвүнде. Ол төрүүр хой кадарып турар. Малчынның бодунга ужурашкаш, чугаалашкан чугаавыс чайгаар-ла кыштаглаашкын айтырыынче шилчий берген.

— Кадарган хоювус хүр. Оларның аразында арып-доруп баксыраан чүве-даа чок. Мээң бо сиген каап берип турарым каш хойлар дээрге, хураганнар иелери-дир, ийи-чаңгыстан төрүп эгелээннериниң баштайгылары. Оларның чаш төлү дөгере онча-менди доругуп турар. А бүгү коданның массалыг оолдаашкыны ам-даа элек, марттың бирги чартыында эгелээр—деп, Алдай-оол Баян-оолович чугаалады. Малчынның кадайы болгаш дузалакчы кадарчызы Лидия Кыргыс өөн чугаазын уламчылады:

— Хойну эртен одарже үндүреринин мурнунда комбикорм-биле үргүлчү чемгерип турар бис. Мал чеми чам-довураккa холушпазын дээш, суг донуруп тургаш кылып алган дожувусту ширбин-ширбин, ооң кырынга төп бээр-дир бис.

Алдай-оол Баян-оолович Монгуш малчыннап эгелээ-ле чээрби чыл чедип турар. Ынчангаш бо ажылда ооң билбейн бээры хире кандыг-даа чажыт чүве чок.

Күш-ажылдың Кызыл Тук болгаш «Хүндүлелдиң Демдээ» орденнериниң эдилекчизи мурнакчы хойжу А. Монгуш Киев областың малчыннарының эгелээшкини болгаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң оларга харыы чагаазы-биле база СЭКП Төп Комитединиң Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга чагаазы-биле, бригаданың бүгү малчыннары-биле бир дөмей, кичээнгейлиг танышкаш, аңаа сорук кирип, бодунга бедиткен социалистиг хүлээлгени алган: 100 хойга онааштыр 100 хураганны ап, бир хойдан-на 2 кг. 900 грамм дүктү кыргыыр. Ынчангаш салган сорулгазын недиишкиннг күүседип, кадарган малын менди кыш ажырар дээш бүгү күжүн салып ажылдап турар.

Район Совединиң депутады, коммунист Антон Сантыевич Оюнуң аалы бригада төвүнден шоолуг ырак эвесте болган. Ооң кыштаанга чеде бээривске, малчын улуг демир доскаарда суг чылдын тур.

— Кыжын малга соок суг черле берип болбас—деп, ол чугаалады.— Кадыышта кончуг хоралыг болгай. Ынчангаш кыштың кандыг-даа үеларинде хойну ыяап-ла чылыг суг-биле суггарар кижи мен.

— Суг сөөртүлгези үзүктели бербес-тир бе?

— Хойжу бригада бүрүзүнде суг сөөртүр ийи машинаны быжыглаан чүве болтай. Бистиң бригаданың коданнарынче Виктор Оюн биле Тока Ондар суг чедирип турар. Оларның кайызы-даа ажылынга кызымак оолдар чүве. Аалта суг эккелбейн барган таварылга черле болбады...

Ол хүн Берт-Дагны белдеди чораан, өске-даа малчыннарның аалдарынга барып, кыштаглап турар байдалы-биле танышкан бис. Хойжуларның чугаа-сооду-даа, сеткил-сагыжы-даа сергек, хойнуң массалыг оолдаашкынынга белеткенип турар болду. Ынчангаш колхоз баштаар чери, партком малчыннарже чогуур кичээнгейни салып турар-дыр деп түшүнүп үндүрдүвүс.

М. ХЕНЧЕ-КАРА,
бистиң тускай корр.

ЧУРУКТАРДА: А. Монгуш биле А. Оюн.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

БЕДИТКЕН ХҮЛЭЭЛГЕ

Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга СЭКП Төп Комитединиң чагаазын улуг кичээнгей-биле номчуп танышып көргеш, түүлдүгүнүп тур мен. Ында малдың баш санын өстүреринче, ооң продуктуларын көвүдериниче улуг кичээнгейни салып турар. Партия Төп Комитединиң салган сорулгаларын күүседир херекке бодумнуң үлүүмнү киирер дээш кызымак ажылдарымны хүлээнип тур мен.

Хойларны болгаш чаш хураганнарны кыштан онча-менди, хүр ажырары-биле амгы үеде ажаалда, чемгерилгени экижиткен, одарларны шын таарыштырган. Эрткен чылын бодувустуң күжүвүс-биле белеткеп алганывыс 25 тонна сигенни малга чидиртип, суггарылганы шын организастаан бис.

Бо ажыл-агый чылында хураган өстүреринин болгаш дүк кыргып алырының планын хуудаажыр күүсеткен бис. СЭКП Төп Комитединиң чагаазынга харыы кылдыр ооңу беш чылдың ийиги чылында чүс баш төрүүр хойдан 100 хураганны доруктурар, бир баштан-на 2,3 килограмм дүктү кыргып алырын хүлээнип тур мен. Ол ышкаш сигенни, өдекти, кыштагны бодувусту күжүвүс-биле белеткеп алырын аазаар бис. Хүлээнгени күштүг болгай, ынчангаш ону күүседир дээш шудургу ажылдаар апаар.

Т. БАЯНОВА,
Эрзинде «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу.

АЪШ-ЧЕМ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ СОЦИАЛИСТИГ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИ

Республиканың аъш-чем үлетпүр эргелелиниң бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары онгу беш чылдың ийиги чылынче кирип тура, дараазында социалистиг хүлээлгелерни алган.

1977 чылда продукция сайгарарының планын декабрь 30-де күүседир болгаш пландан ажыр 34 муң рубльдин продукциязын сайгарар. Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга алдар кылдыр он айларның бүдүрүлге планын октябрь, 30-де күүседир.

Күш-ажылды организастаарын улам экижидип, чаа техниканы болгаш технологияны ажыглап тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планга удур 0,5 хуу бедидер. Ону Бай-Хаактың Туранның булочка кылыр черлерин, Кызылдың хлеб заводунуң бир участогун ажыглалга киргениниң чедип алыр.

Бараанныг продукциянын бот-унезин планга удур 10 муң рубльге чиигедир. Продукцияның шынарын бедитпишаан, чигэтти, материалдарны, оттулар үүлдү болгаш электроэнергияны камныг ажыглаанындан 7 тонна далганны, чижеглеп саналаан хемчег-биле 10 тонна оттулар үүлдү, 2 муң киловаттшак электроэнергияны камнап алыр, чаа 6 кылыгларны бүдүрүлгеге ажыглап эгелээр.

Бүдүрүлгеге чаартыкчы саналларны ажыглаанындан 6 муң рубльдин экономиктиг камналгазын чедип алыр, пландан ажыр 10 муң рубльдин орулгазын алыр.

Социалистиг хүлээлгелерни республиканың аъш-чем үлетпүр эргелелиниң коллегиязының хуралынга хүлээп алган.

ДЕТКИП ТУР МЕН

СЭКП Төп Комитединиң бүгү совет улуска чагаазында онзалап айыткан үүлдерни кичээнгейлиг номчуп, оку сеткил-чүрээмнин ханызындан деткидим.

Өскен, төрээн совхозум «Суг-Хөлге» 1948 чылдан бээр суггатчылап, бо аразында эвээш эвес үнүш, дүжүттү өстүржүп келдим. Дем-биле ажылдап кылып турар черивистен тарааны чыл бүрүде немештир ап турарывыс черге өөрүнчүг. Тодаргайлаарга, бир гектарга онааштыр 1974 чылда—17, 1975 чылда—18, а 1976 чылда—19 центнер дүжүттү алдывыс. Ол бүгүнү агротехниктиг чурумнарга дүүштүр, шудургу ажылдап тургаш чедип алган бис. Ону беш чылдың ийигизи—1977 чаа чыл эрткен чылдардан эки ажылдаарын хүлээдиреп турарыбыла чергелештир СЭКП Төп Комитединиң чагаазы тараажыларны улам сорук киирип турар-дыр. Ынчангаш бо чылын 70 гектар кызыл-тастың гектар бүрүзүнден 19—20 центнер тараанны алырын хүлээнип, совхозтуң Ишкин-Аксында Ооржак Эртинеге удурткан звенону социалистиг чарышка кыйтырдывыс.

Черниң кежиин четтирер диле, аңаа өзулуг эе болур аппаар. Бистиң звенонуң кежигүнери тараанны чай дургузында үш катап суггарар чаңчылдыг. Суггарылгага амдыгааштан баш удур хынамчалыг белеткеник, буга, арыктарны чогуур үеэинде, эки шынарлыг септеп алырынче код кичээнгейни салган бис.

Чаагай дүжүт боду аңаа чедип келбес, ону чедип алырда кылыр ажылла хөй. Чижээ, чемишчидилгени ап көрээли. Бистиң звено үеэин негелдезинге дүүштүр чемишчидилгени ажыглаарыынче кол кичээнгейни салып келген. Сарыг ирилди өдекти тарылга шөлүнге агротехниктиг дүрүм ёзугаар төп келдивис. Тарылга шөлүнге одектиң аразын 2—3 метр кылдыр бичин-бичин оваалай төккеш, трактор-биле тарадыр, хөрзүнге холуур. Одек-ле бүрүзүн тарылга шөлүнге төкпес. Ылаңгыя ширилени берген кара өдекти тарылга шөлүнге төгер болза, ооң хөй чашпаа үнер, а ирилди сарыг өдек эки дүжүттү бээр. Ынчангаш амдыгааштан үе эртирбейн, тарылга шөлүнге төгер одекти шилип, белеткеп алыры чугула.

Биске быжыглаан шөл арай сайырам чер чүве. Чыл санында чемишчидилге болгаш суггарылганы чогумчалыг ажыглап келгениивистен бедик дүжүтү ап келген бис.

Бистиң звено чүгле тараа шөлү эвес, сиген кезер черлерни база суггарын турар. Ооң-биле чергелештир мал чеминиң белеткеливиге улуг хуувусту база кирип турар бис. Эрткен чылын 15 тонна сиген белеткээр тургаш 25 кылдыр күүсеткеш, суг-бараан фермазынга чедирип берген бис. Ооң ынай ажааган тараавыстан 100 тонна саваны прессээш, совхозувуска дужаадывыс.

Чаа дүжүттүң үндезинин салып турар амгы үеде маңаа чамдык бодалдарны болгаш саналдарны киирери күзенчиг

Чер ажылының культуразын бедиреринче кичээнгей салып турарывыс ам-даа кошкак. Органиктиг чемишчидилгелерни үеэин негелдезинге дүүштүр ажыглавайн турар бис. Буга, арыктарны арыглап, аштаар, чаартыр талазы-биле боттуг хемчеглер алдынмайн турар. Ылаңгыя Ак-Даш талазында бугалар аштаттынмаан. Ооң уламындан ында дүжүт хирелиг болуп келген.

Чаржып турарывыс О. Эртинеңиң звенозу эрткен чылын гектардан 16 центнер тараа алды. Оларның тарылга шөлү бистиинге бодаарга хөрзүнү чымчак, сай дажы эвээш, эки чер болгай. Ол звено эрткен чылын бүгү аргаларны четче ажыглаан болза, ооң дээре көргүзүүлүг болур турган. Кажан чарыжывыстың түшелиг үндүрүп, арга-дуржулгавысты солчуп чоруувуста, оларны суггарылганы болгаш минералдыг чемишчидилгени четпес ажыгдааны тодараттынган. Бо 1977 чылда ындыг четпестерни катаптаваайн, чаа аргаларны ажыглаан, курлавырларны тыптыпарын хүлээнип турганнар.

Ы. ОНДАР,
суггатчы.
Чөөн-Хемчик район.

ХЕМЧЕГЛЕРНИ ТОДАРАТКАН

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Районнуң партия-ажыл-агый активиниң хуралы болуп эрткен. Аңаа 1976 чылда районнуң ажылчы чоннарының социалистиг чарыжының түңнелдерин үнүүрүп, СЭКП ТК-ның чагаазынга база СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тин болгаш ВЛКСМ ТК-ның Бүгү-эвилел социалистиг чарыш дугайында доктаалынга дүүштүр бо чылгы сорулгаларны тодараткан.

Эрткен чылын ажыл-агыйлар аразынга социалистиг чарышка «Хемчик» совхоз, бригадалардан «Шекпээр» совхозтуң Биче-Тейле хойжу бригадазы, фермалардан ол-ла ажыл-агыйның Суг-Кажа суг-бараан фермазы бирги черни алган. Бүдүрүлгелерден Кызыл-Мажалыктың АТБ тергиндээн. Түс-түс малчыннардан Хөнделеннин хойжузу Ооржак Датпаа чүс хойлан-на 120 хураганны доруктургаш, шылгарап үнген.

Партия-ажыл-агый активиниң хуралы кыштаглаашкында байдалы чугаалажып, малчыннарга тодаргай дуза көргүзериниң хемчеглерни ажылдап кылган болгаш «хөй бүрүзүнден-не —хураган» деп лозунгбиле ажылдаарын шиитпирлээн.

О. МОНГУШ.
СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелеичизи.

ТАЙБЫҢГА ЫНАК КҮШТЕРНИҢ ЧЫЫЖЫ

Быжыг тайбың, делегейниң кады ажылдажылгазы, социал дешпилге, улуетарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисел—дешпилгелиг бүгү кижи төрелгеттенин чүткүүр ындыг. Тайбыга ынакшылдыг күштерниң январь 14-те Москвада ажыттынган бүгү делегей чыжыныя киржикчилериниң кичээнгейнинче төвүнде амгы үениң ол чугула айтыылары туруп турар. Ол чыышты тайбыңга ынакшылдыг күштерниң 1973 чылдың октябрьда Москвага болган бүгү делегей конгрессиниң хөделиишкиннерни база харылзааларны үргүлчүлээр талазы-биле делегей төвүлелиниң эгелекчи саналы-биле чыылдырган.

120 ажыг чурттарның 220 национал болгаш делегейниң 70 ажыг организацияларының төлөөлекчилери чыышта киржип турар. Олар ынаы-бүрү политиктиг партияларны, профсоюлар, шажын-чүдүлге, эртем, культура, аныяктар, хөрөөженнер организацияларын төлөөлеп турар.

Чыыштың киржикчилериниг СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чоруткан байырын чыыганнар диннитиг, үргүлчүлелдиг адын часкаашкыныпары-биле уткаан. Байыр чедирген бижиктi СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев номчаан.

Леонид Ильич Брежневке өөрүп четтириишкинни болгаш хүлээп көрүүшкүнүү чыыштың киржикчилериниң өмүнээнден даргалакчы илергейлээн. Ол байыр чедириишкини тайбыңга ынакшылдыг хөй-ниитизиниң тайбың дээш, чепсегленишкиннерни эдерер бүдүрерин сокадыры дээш, делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкыны дээш демиселинге чаа идиг берииишкини болур.

КПО-нун чиңгине секретары К. Вальдхаймның байыр чедириишкинин чыыштың киржикчилерин чыылы-биле уткаан.

Хөделиимкиннерни болгаш харылзааларны үргүлчүлээр талазы-биле Делегей төвүлелиниң президентизи. Тайбының Бүгү-делегей Төвүлелиниң чиңгине секретары Р. Чандра, Чилиниң Компартиязының Чиңгине секретары Л. Корвалан болгаш өске-даа ораторлар Москва конгрессиниң сөөлүнде тайбыңга ынакшылдыг күштерниң кылгылаан хөй санныг эгелекчи чоруктарының дугайын чугаалаан. Делегейниң хөй-ниитизиниң санал-оналы делегей айтыыларын шиитпирлээриниг, тайбының хөрээ дээш демиселге улам-на күчүлүг фактор болуп бар чыдар деп олар онзалаан демдеглээн.

Чыыш ажылын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Коммунистерниң, бүгү ажылчы чоннарның чугула сорулгазы

«Бүдүрүлгениң ажыктыын болган ажылдың шынарын бедидер, онгу беш чылдың оваалдаларын чедишкиниг күүседир дээн бүгү-эвилел социалистиг чарыжының дугайында» СЭКП ТК-ның ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тин болган ВЛКСМ ТК-ның доктаалы совет кижилериниң политиктиг болган чогаддыкчы идеякейин улам-на бедиткен.

Ол документиге салдыган сорулгаларны күүседиринче ажылчы чоннарның коллективтерин мобилизеттаарынга чугула роль партия организацияларынга оваажын турар. Социалистиг чарышты калбаа-биле хөгжүдериниге күш-ажылчы коллективтерин углавышаан, организаксы болган масса-политиктиг ажылды оларның канчаар чорудуп турарының дугайын СЭТА-ның корреспондентилери дыннадып турар.

МОСКВА. Уткуштур планны бир дугаарында алган болган беш чылдың ийиги чылының оваалдаларын күүседирин декабрь 10-да доосар, ажылчын бүрүзүнге ажылдан кылынгыны алды хуу ковуедлир, 50 муң рубльди камнан алыр деп шиитпирээн кудулга негинин коллективинин эгелекчи саналын электромашина тудуунуң Киров аттыг «Динамо» заводунуң партия комитеди чүүлдүг деп көргеш. Технологиины сайыраатайжыдарының, чаа техниканы шингээдин алырының, продукцияның шынарын бедидерниң талазы-биле хемчегдерни кудукчулар төлевилээн. Хуу планнарның болган хүлээлгелерин күүседезин, бүдүрүлгени чаартырының чорудулгазын контрольга алырын шой кудар участоктун партия болүү саналдаан.

Мурнакчыларның эгелекчи саналын заводтуң бүгү-де салбырларында детиксен.

* * *

БАКУ. «Онгу беш чылдың үш чылдарының оваалдаларын—Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга чедир күүседир!»— деп ындыг дозук-биле Бакуның машина тудуунун Дзержинский аттыг заводунуң мурнакчы ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тин болган ВЛКСМ ТК-ның доктаалынга харыылаан. Ол патриотчу эгелекчи чорукту токарьлар М. Мирзоев, Д. Велиев болган хоолгакчы В. Худяч олар үндүрген.

Чаартыкчыларның эгелекчи саналын чүүлдүг деп көргеш, заводтуң партия комитеди ону машина тудукчуларының ортузунда калбаа-биле нептерелдип турар.

* * *

ВЕРХНИЙ ПЕРЕВАЛ. (Приморье край). Тайгада соок чыккылама. Сооктуң температуразы 40 градус чедип турар. Ынчалзажок Приморьениң эне соңгу Пожарск районунда турун турар Лучегорск ыяш ажыл-агый черинин ыяш-кезер участогунда күш-ажылды күженишкини кудулавайн турар. Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында доктаалды ажылчын бригадаларда чугаалаашын эгелээн. Партком секретары А. В. Журид партия хуралынга чүве чугаалаан, мынча дээн:

— Беш чылдың программазын хуусаа бетинде күүседиринге бүгү күштерни салыр дээн кыйгырыгны ыяш келикчилери сорук киришкин-биле уткаан. Толевилеттингей хемчегдериң аразында кышкы оруктарга чудуктарны бөле салыры кирип турар, од чорук үеин камнан алырының, техниканың ажыглалдының бедиринин аргалын бээр. Дыка хой мурнакчылар Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга чедир ийи чартык чыл планнарын күүседир деп шиитпирээн. Хой-хой коллективтер оларның үлегерин эдерип турар. Чарыштың эгелекчилери коммунистер болуп турар.

* * *

КАЗАТИН. (ВИННИЦА ОБЛАСТЬ). Улус ажыл-агый чүүктерин соортурүнүң талазы-биле ийи чылдың планын Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга чедир күүседирин хүлээнген локомотив чорудукчулары А. А. Демянчуктун, Я. С. Полищуктун, Е. В. Андреевтин болган өскелериниң-даа эгелекчи саналын Мурнуу-барының демир-орудтуң Казатин депозунда тургускан инструктор-машинистер колонналарының партгруппоргтар чөвүлели чүүлдүг деп көргеш.

Коммунист дугайында чугаа

ДАҢГЫРАК ДЕГ

Георгий Астафьевич Силкин биле мурнуудан тура-ла таныш бис. Ынчангаш оон эргелекчилеп турары «Сельхозтехникацың» Кызыл-Мажалык салбырының ажыл-хөрээниң-даа, өске-даа чүүлдериниң дугайын бо удаада дыка хандыр хөөрештивис. Чоорту чугаа машина-техника мастерскаязынче, анда мурнакчыларның дугайынче шилчээн. Хой-хой мурнакчыларның аттарын адаап, эргелекчи:

— Мотор септекчизи Ооржак Бирин бо бүдүрүлгениң хоочун ажылчыны, оон ажылжы-биле таныжар болзуңза солун кижи — деп сүмелээн чүве...

Ооржак Бегзиевич Бирини Кызыл-Мажалыкта чоннуң хой бедин таныыр, хүндүлөөр. Оон хөрек чуруун республиканың болган районнуң хүндүлел самбыраларынан бо-ла эскерген, азы ону кандыг-бир хуралдар, митингилер болганда президиум столунда олурарын, бодунуң коллективинин ажыл-иштинин дугайында саналдаан турарын база-ла көрген мен. Кижи күш-ажылы-биле алдаржыр дээр болгай, ынчангаш Ооржак Бегзиевичиниң ындыг болганы таварылга эвес-тир дээрзин оон-биле ужуражы бергеш билдим.

— Бо-ла девискээрден шоолуг ыраваан, машина-трактор даажыдан өске ыыт-шимээге чаңчыкпаан мынчыг мен. Маңаа техника септээр коллектив тургустунуп, хөгжүп келгенин көрүп, аваа-ла ажылдан чордум—деп, Ооржак Бегзиевич чугаалаан эгеледи.

1948 чыл. Ынчан районга чаа-ла колхоз, совхозтар тургустунуп, чамдык машина, трактор биске база кээп турган. Шекпээр чурттуг аныяк эр ийи эштиг машина-трактор станциязының чаңынга ажыттынган алды ай хуусаалыг курска бодунуң техникаже чүткүлдүүн илередип турган, кирин алган. Трактор башкарар эргени алгаш Шекпээр, Аяңгаты, Барлыктарга трактор-биле чер чардырып, эзбек дужүтту остурүшкен.

— Ынчан биске, МТС-ке, чүгле 6 трактор турган, оон-биле колхоз, совхозтарның тарылга шелүн чардырын турган бис. Ам бистиң районда чүгле трактор безин 130 аткапынга кижи магалаар-дыр—деп, Ооржак Бегзиевич сактып чугаалап олурду.

Машина-техникага хандыкшылдыг, кызымак ажылчыны МТС-тен бригадырге томуйлаан. Ол 13 чыл иштинде бригадирлеп, колхоз, совхозтарга керээлиг барын күскү, часкы сезонларда чер чарып, тараа ажаажып, кыжын МТС-ке техника септээр мындыг ажыр күүсеткен.

Кол-ла чүве кылган ажылдың шынары болгай. Моторларны бичии-ле багай, шын эвес септээрге, дораан үрелир, кижинин бодунга-даа олар дедир четкилеп каар, ол кончуг эпчок. Ынчангаш ол Бин-Хем районнуң болган районнар аразының Чадааныда «Сельхозтехника» катыжышкынының механизаторларының кыйгырыын танышкаш, септелгени эң эки кылдыр, контролёрнүң киржилгези чокка шынарлыг чорударын ол хүлээнип алган.

Коммунистиң мозу-шылчарын үнелээрде, оон кылган ажылын, ажыг-чанын, хууда үлегерин, эш-оорге хамаарылгазын барымдаалаар болгай. Оон кады ажылдан турар эш-оору ону чогум-на эр телентиг кижи деп чугаалап турар.

— Кады ажылдан турар эш-оорүнден кымнар сээн-биле кады мында хой чылда ажылдан, эки үлегер-чижээн коргүзүп турарыл?— деп оон айтырдым.

— Бистинде мен ышкаш хоочуннар хой, оларга МТМ эргелекчизи Айыыр-Саная Хертек, токарь Степан Мамышев, мотористер Ооржак Докшак-оол, Саая Шойдан, слесарь Монгуш Семис-оол, Монгуш Хөкүй-оол, мээн-биле ам кады ажылдан турар Саая Ким-оол дээш өскелер-даа хамаажыр — деп, ол чугаалайдыр.

Бо хүннерде Ооржак Бегзиевич бодунуң моторист эш-оору-биле тракторлар моторларын септеп турар. Ол айда 6 моторну септээр турган, 7—8-ти септеп турар.

Мотористер, токарьлар, слесарьлар аразында кадбарган социалистиг чарышка үргүлчү бирги черин ап келгеннер. Маңаа оон бригадири Ооржак Бегзиевичиниң кызымак, күш-ажылчы үлүг улуг болган дээрзин эш-оору чугаалап турар.

Ооржак Бегзиевич Бирин тээрби ажыг чыл иштинде техника башкарарынга, септээрниге хой-хой аныяктарны өөреткен.

— Соолгу ооредип турганым Виктор Монгуш чоокта чаа шеригке чоруй барды—деп, од чугаалай-дыр. Кызымак дагдыныкчының өөреткен кижилериниң аразында инженер-техниктиг ажылдакчылар-даа бар. Олар Ооржак Бегзиевичиге ооруп четтиргенин илередип чоруурлар.

Ооржак Бегзиевич кызымак күш-ажылды дээш Ленинчи юбилей медаль-биле, «Социалистиг чарыштың тиилекчизи», «Тоску беш чылдың шалычызы» деп хөрек демдектери-биле шаңнаткан.

Колхозчуларга, совхозтар ажылчыннарынга, механизаторларга, эртемденнерге, көдээ ажыл-агый специалистерге, көдээге материал-техниктиг чепсектерни берип турар үлегериниң ажылданчыларынга, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга СЭКП Төп Комитединиң чагаазын хоочун механизатор ажжок улуг совхургал-биле, бедик кодурлуушкун-биле таныышкан. «Часкы хову ажылдарынга бүгү талалыг болгаш ыяк белеткел дүжүт дээш демиселге кайы хире улуг ужур-дузалыг болуруп көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери ковчуг эки билир. Ында бүгү-ле чүве чугула, ында аар-саар чүве турбас...» дээн чагаазын бо одурларын Ооржак Бегзиевич катап-катап помчаан, кызыл карандаш-биле онзалап шыйын алган. «Бо дээрге биске, септектилерге, шуут хамааржыр-дыр» — деп ол оорунге чугаалап турган.

СЭКП Төп Комитединиң чагаазын танышкаш, хүнде ол ийи норманы күүседирин хүлээнген. Амгы үеде О. Б. Бирин «Беш чыл планын 4 чыл 5 айда күүседир» деп девиз-биле ажылдан турар. Баштайгы саналгалар-биле алырга, ону ынчаар күүседип болур аргалар ында бар. Чүге дизе хүлээлгеге холбаштыр коммунистиг соглаэн сөзүдантырак-биле бир дөмей болгай.

Х. МОНГУШ.

«Шынның» корреспондентизи.

УЛУГ ТУДУГДА

Узбек ССР-де Каракумнар болгаш Кызылкумнар деп элезинниг ийи ховуларның кызыгаарында Ортаакы Азияда эң-не улуг Туямуюнның гидротехниктиг комплекизин туда берген.

Плотинаны тудуп турар солагай талакы эрикте оңгарның кадыг черинче чер казар херекселдер ханылап кирип, электроканначчыларның оттары чырытыланы берген. Хөй националдыг үш муң кижилиг коллективтиң күш-ажылы-биле кончуг бедик ханаларны, Амударьяның чаа унун тудуп эгелээн. Оон суу суг шыгжамырларының системазынга меңнеттинер, а оон соонда суггарылга бугаларын дамчыштыр Хорезм областың, Каракалпак АССР-ниң база Туркмен ССР-ниң Ташауз облазының хөвең, рис шелдеринге болгаш садтарынга чеде бээр.

«Туямуюнгидротудугнуң» эргелелиниң коллективи Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар болдурган социалистиг чарышта идепкейлиг киришкен. Онгу беш чылдың баштайгы чылының оваалдаларын хуусаа бетинде күүседиг.

Гидрокомплекстиң баштайгы эзлчээ амгы беш чылда ажыглалга кирер.

ҮСТҮНДЕ ЧУРУКТА: гидротехниктиг комплекстиң тудуунуң ниити хевири.

АДААНДА ЧУРУКТА: бетонщиктерниң мурнакчы комсомолчу-аныяктар бригадазының нежигүнилери (солагай талазындан оң талазынче) Урун Атаханов, бригадир Турапбай Шарапов, Раджап Давлетяров олар.

(СЭТА-ның фотохрониказы).
К. АТАЕВТИҢ фотозу.

КОЛЛЕГИЯ ХУРАЛЫ

Республиканың аъш-чем үлетпүр эргелелиниң ажылдакчыларының коллегия хуралы болуп эткен. Ол адырның ажылдакчыларының 1976 чылда кылган ажылының түүнелдериниң болгаш 1977 чылда сорулгаларының дугайында эргелел начальниги С. Д. Кызыл-оол илеткел кылган.

Онгу беш чылдың баштайгы чылын эргелелдиң ажыл-ишчилери чедишкиниг доосхан болгаш бо чыллың планнын оваалдаларын хуусаа бетинде күүседиривин үндезинин салган дээрзин илеткелчи демдеглээн. Ылангыя 1975 чылдың ол үеин-биле деннээрге продукция бүдүрериниң ниити хемчээли 5,2 хуу өскен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери эткен чылын 102,5 хуу күүсеттинген, азы 1975 чылдыындан 2,5 хуу өзүлделиг. Продукция сайгарарының чыл планын эргелел 101,1 хуу, а ниити продукция бүдүрериң 100,9 хуу күүсеткен.

Чедир кылдынмаан ажылдар база эвээш эвес дээрзин илеткелчи-даа, хуралга санал бергеннер: Кызылдың пиво заводунуң кол инженери А. Тимченко, Туранның хлеб заводунуң директору П. Воловик, Кызылдың хлеб заводунуң кол инженери В. Шелудько, Ак-Довурактың хлеб заводунан Э. Мацак, Чаааанның хлеб заводунуң директору И. Донгак болгаш өөн-даа өскелер чугаалап, четпестерни эдип алырының аргаларынга доктааган. Ылангыя Кызылдың пиво заводунда, Туранның, Ак-Довурактың хлеб заводтарында болгаш ол адырның чамдык өске-даа бүдүрүлгелериниде күш-ажылды организаттаары чогуур негелдеге четпейн турарындан ында кадрларның ажылга доктаавас чоруу хөй, продукцияның шынарын экижидериниң львов, саратов системаларын четпес ажыглап турарын санал берген эштер шүүмчүлээн.

Эргелелдин 1977 чылда социалистиг хүлээлгелерин коллегия хуралынан хүлээп алган.

М. КАЛЧАН.

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

СЭКП Кызыл райкому болгаш райкүүском онгу беш чылдың бирги чылының социалистиг чарыжын түүнеп көрген. Район көдээ ажыл-агый продуктуларын күүнеге садарының планныг оваалдаларын ажыр күүсеткен. Ажыл-агыйлар аразында чарыштың бирги черин мал семиртир «Сукпак» совхоз эзлээн, аваа партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун акша шаңналы-биле кады тывыскан.

«Тиилелге» совхозтуң № 1 сүт-бараан фермазы эткен чылын күүнеге 736 тонна сүт садар планын 760 тонна кылдыр күүсеткеш, фермалар аразында чарыштың бирги черин алган. Бо ферма бир инекке овааштыр 1900 килограмм сүт саар даалгазын ажыр боттандырган.

О. ОНДАР.

Малчыннарга дуза

СЭКП Төп Комитединиң колхозчуларга, совхозтар ажылчыннарынга, механизаторларга, эртемденнерге, көдээ ажыл-агыйның специалистерине, көдээге материал-техниктиг чепсектерни берип турар үлетпүүнүң ажылдакчыларынга, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга чагаазын чонга таныштырар талазы-биле чугула кампанияны СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому организастаан. Ону чонга нептередир дээш барык үжен хире лекторлар, политинформаторлар районнуң янзы-бүрү ажыл-агыйларынче аъттанган.

Ол чагааны районда «Мурнакчы» колхозтуң ажыл-ишчилеринге партком секретары С. Комбу таныштырган. Ону колхозчулар бедик көдүрлүүшкүн-биле чугаалажып, боттарының саная-оналдарын киирген.

— Малчыннарны суг-биле хандырар талазы-биле моондаа күүгениишкинниг ажылдаар мен—деп, суг сеортүр машинаның чолаачызы комсомолчу Аптыына Достай-оол чугааргаан.—Ук чагаада «Механизатор—амгы үениң көдээ ажыл-агыйының кол кижизи. Оон билиинден болгаш профессионал мергежилинден, дуржулгазындан, ажыл-хөректи оон канчаар көөрүнден колхозтуң ажылының алыс түүнелдери хамааржыр» дээнин сеткил ханыышкын-биле хүлээп алдым. Ынчангаш бо чылын 45 муң тонна-километрни кылып, планныг оваалдамны ажыр күүсеримни хүлээнгим.

СЭКП Төп Комитединиң ол чагаазын танышкан хурал район төвүнге база болган. Аңаа райпо даргазы А. Очур санал бергеш, ук коллектив «Тээли» совхозтуң Шатта хойму бригадазынче хураган өстүрүнге дузалажыр сакманщиктерни чорудуп, чайгы үеде 20 тонна сигенни, 15 тонна будук-бүрүнү белеткеп бээрин хүлээнгенин айыткан. Оон аңгыда дуюглары тастаан хойга 400 ажыг укту даарап, бригаданың чамдык малчыннарынга өдээр ыышты дүжүрүп бээрин хүлээнген.

Районнуң септелге-тудуг участогунга болган бүдүрүлге хуралынга ишчилер «Мурнакчы» колхозка бүгү талалыг дузаны көргүзерин хүлээнген.

Х. МОНГУШ.

С. П. КОРОЛЁВ—ЧАА ХЕВИРНИҢ ЭРТЕМДЕНИ

Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры, Ленинчи болгаш Күруне шаңналдарының лауреады, автоматиканың база ракеталарны болгаш космос аппараттарын башкарар чорудулгаларның талазы-биле специалист академик Николай Алексеевич Пилюгинни баштайгы ракета-космос системаларының Кол конструктору академик Сергей Павлович Королёв-биле чогаалдынчы найырал чээрби ажыг чыл холбаштырып келген. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Президиумунуң кежигүнү академик Н. А. ПИЛЮГИННИҢ СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазының литературжуткан бижиглелин моон адаанда парладывыс.

* * *

УЛУСЧУ эрге-чагыргага байыр чедирген улуг салгалдың кайгамчыктыг бөлүк эртемденнериниң дузалыбиле Улуг Октябрьның идеяларына сөрүк кирген маңнибиле салган эртемденнерге бистиң партиавыстың улам ыыдай хөгжүдүп сайзыратканы хой-хой ленинчи айтыышкынларны боттандырар аас-кежии таварышкан. Россияны электрижидериниң ленинчи планындан (ГОЭЛРО-дан) чурттуг социалистиг өзү-биле индустриализастаарының болгаш оон көдээ ажыл-агыйын чаарты тургузарының беш чылдар планнарын таварты атомнуң энергизиин космосту шиигээдип алырына таарыштыр ажыглай берген—Совет Эвилелиниң эрткен оруун доңчулай чугаалаарга ыыдыг. Ченнүн аразында үнген эртемтехниктиг кадрларны түүп көрбээн хемчээлдерге өстүрүп кижизиткениң социализмнин эң улуг чаалап алышкынларының биразын кылдыр санаар херек деп чугаалаар эрге бар. Эң улуг болгаш эң талантылыг эртемден база ракета болгаш космос техниказының талазыбиле конструктор—Сергей Павлович Королёв база ол кадрларга хамааржыр.

Бир-ле дугаарында 1945 чылда, Ада-чуруттун Улуг дайынының төнчүзүүде, оон-биле ужурашкан бис. Даартагы хүннү өттүр көрүп турган партиянын Төп Комитеди, Совет чазак ракета база ракета-космос техниказын хөгжүдериниң эргежок чугулазынче эртемденнериниң болгаш специалистериниң кичээнгейин угаандырган.

ТЕОРЕТИКТИГ болгаш практиктиг айтыыларны ажылдан кылырын билиглериниң янзы-бүрү аргаларының хөй болук специалистериниге даасхан. Кол конструкторлар Чөвүлелин бадылаан, аваа ракета шимчедичиниин, башкарылга системаларының, Чер кырының комплекстериниң болгаш оон-даа өскелериниң кол конструкторлары кирген. Шупту кижилер түүп көрбээн кадрлуушкун-биле ажылдан кирипкен. Ракета техниказын эң шарын кезектеринге чедир тергиин эки билир болгаш харын-даа оон даартагы хүннү өскелерден эң дээре билип турган кижи—Кол конструктор Сергей Павлович ол кодурлуушкуннуг хөөнге боду эвээш эвес идигни берип турган. Диктер аразынга ужугар ракетаны С. П. Королёвтуң удуртулгазыбиле эртемденнер болгаш бүдүрүлчилер коллективиниң делегейге бир дугаарында тургусканы биетин ажылдарывыстың эң дээди черге-чадазы болган. 1957 чылдың августа ол ракета Күруне шылгалдаларын чедишкиниг эткен. Ол-ла айда совет эртемденнер ядролуг болгаш термо-ядролуг чепсектин кеш-даа чазылдырыларын база кылган. Сөөлүүреди, 1959 чылда, ам ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов СЭКП-ниң XXI съезиниге санал берип турда, мынча деп чугаалаан: «...Совет Эвилели бүгү-ле класстарының болгаш угланышкынларының дайынчы ракеталарын масалыг бүдүрүлгеде тудуп турар болгаш өске, амгы үениң деннелинге таарышкан камгалал техникады база бар. Маадырлыг Совет Чепсектиг Күштерниң холунда ол техника биетин улуг Төрээн чуртувустун камгалалын хандырар болгаш эргежок чугула апарган таварылгада кандыг-даа агрессорларга болгаш авантюристерге чогуур ойтур шавыышкынны берип шыдаар аргалыг» деп чугаалаан.

Ындыг янзылыг ракета техниктиг, болур төлээде, чүгле шуут конструкторжу сорулгаларны шиитпирээри эвес, харын математиканың, механиканың, аэродинамиканың, автоматиканың, радиотехниканың, электрониканың, адак соонда металлургияның, чылыг техниказының болгаш өске-даа ол янзылыг чүүлдериниң талазы-биле нарын ажылдарны чорудары база негеттинген.

КАМГАЛАЛДЫҢ ужур-дузалыг ракета техниказының хөгжүп келгениниң дугайын чугаалап тура, хамыктын мурнунда хүндүткелдин өзүлдүн Королёвка чоптуу-биле бөөр бис. Космос техниказын—чедириичи ракеталарны, Черниң кылымал спутниктерин, харылзаа спутниктерин, планеталар аразының станцияларын, космостуң «Восток», «Восход» болгаш «Союз» дээр корабльдерин тургусканы ышкаш, камгалал угланышкынның ракета техниказы-даа оон ажыл-чорудулгазынга бир дөмей хамааржыр. Космос үеэнинин эгелээнинин дугайын медээлеп дыннаткан, салып үндүрген хүнүнден бээр 20 чылын кижи төрелгетен бо чылдың октябрь 4-те демдеглээр. Черниң баштайгы кылымал спутниги, космоска кижинин ажыл-чорудулгазын эгелээнин бир дугаарында көргүскен Юрий Гагаринниң ужудуушкуну, чугаалап турары ышкаш, ол дыннда конкурстан дашкаар турар болбайн аан. С. П. Королёвтуң бодалдарын өзүгаар күүсеттинген планеталар аразынын «Луна-9» дээр станциязын Ай кырынга барып чоорту хондурганы космонавтикага шылгарангай салышкын болганын тодаргай чугаалап турарының хөрээ-даа чок боор.

Бөсмоска ажыдыышкынар болгулаан үелер ыраан удумна, кижи төрелгетенинин бөгүпгү болгаш даартагы хүннеринге таарыштыр Королёвтуң сайыратканы болгаш херек кырынга боттандырганы циолковскийжи идеяларының өндүр чаагайы улам коску аналар. Кижинин ажыл-агыйжы, эртем болгаш культура ажыл-чорудулгазында космонавтика чаагай салдарын чедирбейн барып болгу дег ынчыг адырны ам тывары берге хире.

ЭРТЕМДЕН, удуртукчу кижи, эң-не кижизиг кижи болганда, академик С. П. Королёв кандыг онзагай буштерлиг турганыл деп айтырып олурар-дыр силер. Ол хамыктын мурнунда чаа хевирнин эртемдени чораан, ханы билиглериниг, болаар бодалының кайгамчык делгеми, комплекстиг айтыыларны чурттун бүгү хемчээлдериниге таарыштыр шиитпирээр дээн хой-хой эртем, шинчидел болгаш бүдүрүлге коллективтериниң ажылын организастап билири чергелиг ыдыг шынарлар ол кижиге ажок таарымчалыг дүүшкен турган. Эртемден кижи болганда Сергей Павлович чаа чүвени дүрген, чидин-биле угаан билир салымныг болгаш ыракшыл коруштуг кижи чораан. Бодунуң бүгү амыдырал-чуртталгазын бараалгатканы ажыл-хөректи ниитиледе ужур-дузалын база ханы билири-биле ол онзаланып чораан. Сергей Павлович бүгү харыысалганы бодунга алырындан кортпайн, эртемнин, дөмшилгениң эрге-ажыы дээш каражадан чалданмайн чораан. Чедимче чок болган чоруктар дээш харыысалганы өскелерже кажан-даа чая каап көрбээн. Чүгле бистериниг-биле, болуңуп чажыттары болгаш ажылдакчы эштери-биле эвес, харын бөдүүн ажылчыннар, специалистер-биле база эзлдек-эвилеп кижи. Берге минуталарда кижилерге күүелдин-биле дузалап чораан.

РАКЕТА техниказының хөгжүдүлгениге шылгарангай ачы-хавыязы ниитиге билдингир Леонид Ильич Брежнев ракета-космос айтыыларының талазында ажылдан турар эртемденнериниң болгаш специалистерни көзээлеткип келген. С. П. Королёвту ол белин-биле үвелээн. Ынчангаш ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының 250 чылынга турасхааткан байырлыг хуралга чугаазында академик Королёвту Ада-чурт болгаш делегей эртемин алдаржыткан өндүр улуг эртемденнериниң аразынга, ажыл-хөректи-биле бистиң дөмшилгевисти байыткан ыдыг кижилериниң аразынга СЭКП ТК-ның Чингине секретарының алааны дүрүм өзүгаар чүүл болуп турар.

А. РОМАНОВ.

ШЫНГА чаалар

1977 чылдың сорулгаларын чедиишкиниг шиитпирээринге мал кыштаглаашкынын Түлүш Садыя төрөөн 120 хойдан 120 хураганы онча-менди камгалаан алган. Хойжу Сат Отур-оолдуң төрөөн 130-хоюнун шунту хураганнары бар. Олар эрткен айда 30-30 рубльдин немелде төлевирин алганнар.

Чарыштын ийиги черин эвлээн Куулар Шагдыр биле Кара-Сал Дакпан-оол олар 20-20 рубльдин немелде төлевирин алгылаан.

Чарышка кыйгырган

Хой ажылын хөгжүдер дээш чарыштың эгелекчилериниң бирээзи Ондар Аяк-Хөө бо чылын түс хойга онааштыр 115 хураганы алырын хүлээнгеш, «Чыраа-Бажы» совхозтуң сураглыг хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Моңгуш Допур-оолович Чоланы социалистиг чарышче кыйгырган.

К. МААДЫ.

эки эрттирери ам чугула черни эзлеп турар дээрзин СЭКП Төп Комитединиң чагаазында онзалап айыткан.

Ону Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» колхозтун хойжулары эки билип, шээр маадыг 34 колхозда хүр-чаагай кыштагладын турар.

Малчыннар аразында социалистиг чарышты организастаан. Эрткен чылдын декабрьниң түүнели-биле алырга,

Хойдан-на — хураган дээш

ХОЙ ООЛДААШКЫНЫ

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун № 1 бригадазында хой оолдаашкыны чоокта чаа эгелээн. Бо хүннерге чедир барык дөрт түс хой төрөөн, хураганнары шунту менди.

Колхозтун хоочун малчыны Бадынай Күжүгеттин коданында төрөөн түс баш хойдан түс хураган бүрүн алдынган.

Хойжулар Кызыл-оол Хомушку, Таан-оол Салчак оларның коданнарында 80—90 баш хой төрөөн, оон төлү база шунту менди. Бо чаагай ишке сакманщиктер Бичин-Уруг Хертек, Долзат Хомушку болган өскелер-даа үлүг-хуузун киирип турарлар.

Ч. ХОМУШКУ.

* * *

Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхозтун Бора-Шай бригадазында хойжулар бо хүннерге чедир беш түс ажыг хойдан ол хире хураганны менди алган. Ылангыя аныяк хойжулар Кара-оол Бөвек-оол, Түлүш Чечек-оол, Ооржак Делгер-оол оларның төрөөн хой бүрүзүнден алган хураганы шунту менди.

Онгу беш чылдың ийиги чылының хурганнарын онча-менди доруктурары-биле малчынарже сакманщиктер аттанышкан. Хураган өстүрер талазы-биле идепкейлиг чоруун чылдын-на көргүзүп келген комсомолчу сакманщик Николай Кара-Сал ам база-ла бодунун ынак ажылында баргаш. Ол бо хүннерге чедир 50 ажыг хураганны хүлээн алган. Аныяктар Катя Сат, Ирина Сат слар база оон чыда-калбайн турарлар.

К. ООРЖАК.

* * *

Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтун Хайыракан салбырында № 1 хойжу бригаданың чамдык коданнарында хой массалыы-биле оолдан эгелээн. Чижээ, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Николай Кара-оол, Николай Чашпол оларда 30-20 хой төрөөн. Хураганнары онча-менди. А Дүгжу Байыр-оолдуң коданында төрөөн 20 хойнуң хураганы база бүрүн камгалаттынган. Кайы-даа малчыннарда хураганнар хүн бүрү немежип турар.

Ук салбырның малчыннары чаа төрөөн хойну чылыг суг-биле сугларын турарлар. Онгу чылдыр досказарлар колан бүрүзүнде бар. Иинтизак-биле бо хүннерде кыштагларда байдал эки.

О. ТАВАА.

Хандырылганар кандыгыл?

Сорук киргеш...

Чөөн-Хемчик районуң Чыраа-Бажы ажылчын кооперациязының коллективи онгу беш чылдың бирги чылында канчаар ажылдаанының түүнелдерин үндүрген. Коллектив планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседир дээш шудургу ажылдаан.

1976 чылда ук коллектив 2484 мун рубльдин баразының саарар тургаш, 2527,6 мун рубль чедирип, планын 101,3 хуу күүседкен. Ол ышкаш хуучу кежигүннер хүлээн алыр ажыл база-ла багай эвес тургустунган. Бо талазы-биле планын 110,2 хуу күүседкен.

Хандырылганың культуразын бедидип, ай, квартал планын үргүлүг ажыр күүседип турарлар бисте хөй. Оларга ном магазинниң коллективин (эргелекчизи В. Ортун) хамаарыштырын болур. Ук коллектив кызымак ажылдан, 13,7 мун рубльдиг бараанын саарын, планын 128 хуу күүседкеш, магазиннер аразында чарлаан чарыштың тиилекчизи боон үнген. Идик магазин (эргелекчизи И. Чамыян) планын 122,9 хуу күүседин, ийиги черни алган.

Автолавкаларның садыгжы-чолаачылары К. Моңгуш, Ш. Майзырыкчы планныг онаалдаларын ажыр күүседкен, ырак-узак черлерде малчыннарны аъш-чем база өске-даа барааннар-биле доктаамал хандырып турарлар. Олар эки ажылы-биле мурнакчыларның одуруунга саналып, ажылчын кооперацияның баштаар черинин шаңнал-макталын алганнар.

Чыраа-Бажының ажылчын кооперациязының коллективи онгу беш чылдың ийигизинде улам соруктуг ажылдап, улуг байырлал — Октябрьниң 60 чылын күш-ажылчы белектерлиг уткуур сорулганы салган ажылдап турарлар.

М. ЛОПСАН-СҮРЮП.

Ону мактаар

Улуг-Хем районуң Эржимде хүн бүрүнүн барааннарын садар магазин ырак-чоок малчыннарны хандырып турары эки. Оон садыгжызы Зоя Ховаалыг магазин ажыттынарга, ону хүлээп алган, бо хүннерге чедир ында ажылдап турар.

Ол садын алыкчыларның барааннарга кирген чагыгларынга дынаргыр болуп, ону чогуур үеэнде эккеп берип, ай, квартал планын доктаамал күүседип, ажыл-ижинге кызымаа, биче сеткилдин-биле чоннуң хүндүткелин чедип алган.

Магазин хемчээл талазы-биле улуг эвес-даа болза, оон иштинин өрыг-силин, ында бараанларны көрүштүг кылдыр делгээн, өртектерин коскуг кылдыр бижээн кижиниң кичээнгейин дораан-на хаара туда бээр. Садын алыкчылар хереглээн бараанларын моон саадал чок садын ап турар.

Хандырылганың культуразын бедилер дээш тура-сорук-туг, ак сеткилдиг ажылдап турар, кылган ажыл-хөрөөнге макталдыг аныяк садыгжының оон-даа улам күжениишкиниг ажылдаар дээрзинге бүзүрел улуг.

О. ТАВАА.

Ховартаан бараан

— 25 дугаарлыг бодүүн ук бар ирги бе, садыгжы?

— Бодүүн уктар кандыызы-даа чок.

— Хаа! Ана орта эвес чүве-дир аа? Ажылдап кедер бодүүн уктар садын алыр дээш, бо Кызылда барбаан, кирбоон садыг-магазинним чок, ай хиреде садыглар кезип, сураглап келдим.

Шак мындыг чугааны Кызылдың садыгларынга чораан, кижи бо-ла дыннаар. Шынап-ла, соолгу үеде бодүүн, чылыг уктар садыг четкилеринде эң ховар бараан ол болу берген. Ынчангаш орта чоннуң негелдеп улуг. Ындыг болганда, ону харылап турар садыг организациялары чоннуң кол хереглеп бараанларынын, ылангыя бодүүн уктарның ассортиментизин көвүдеринче сагыш салып, доктаамал, долу хандырар талазы-биле боттуг хемчегларын дарый алыры хүзенчит.

Ч. ДОНГАК.

ДЕЛЕГЕЙ бо хүннерде

Л. КОРВАЛАН: фашистиг хунта дүжүр октаткан турар

РИМ. (СЭТА). Совет Эвилелиниң, бүгү делегейниң хой-ниитилиниң талазындан интернационализмни тодаргай илергейлээнинин болгаш эпсеткил каттыштырылгазының ачызында мен хосталып үндүм деп, Чилиниң Компартиязының Чингине секретары Луис Корвалан италия телевидениеге интервьюзунга медеглээн.

Чилиде амгы байдалга хамаарыштыр Л. Корваланның чугаалааны болза: эн-не кадыг-дошкун ужур-дүржок аажылаашкыннар чуртта үргүлчүлеп турар. Чилиде политика талазы-биле хоругдаттырган чүгле чаңгыс кижи арткан дээрзиниң дугайында Пиночеттиң болүүнүң бадыткаашкыннары көңгүс меге, чурттуң кара-бажыннарында болгаш хоругдал лагерьлеринде бетн дээрге-ле 3.300 патриоттар хиличеннин чыдар, 2.500 хире кижи ис чок читкен. Улустуң чаңгыс эвиниң партияларының хой-хөй көску ажылдакчылары ам-даа фашистиг кинданнарда хоругдаттырбышаан, оларның аразында Хорхе Монтес, Виктор Диас, Карлос Лорка болгаш өскелер-даа бар.

Кижилерниң дс чок чидери апаа-ла бир чүве, халаптыг боттуг чүүл болу берген. Ол чоруктар доктаамал үргүлчүлевишаан, Чилиде кым-даа даартагы хүнүнге бүзүрээр арга чок апарган деп, Чилиниң Компартиязының Чингине секретары демдеглээн.

Пиночетчи хунтаның идеологиязының ажыы-биле фашистиг характерин Л. Корвалан айыткан. Пиночеттиң өзу-чуруму болгаш оон «идеологиязы» чүгле Совет Эвилелиниге болгаш марксчи-ленинчи «идеологиягa удур туржуп турар эвес, харын бүгү-ле демократтыг чаалап алышкынларга удур, бүгү-ле демократтыг партияларга удур болгаш харын-даа католиктиг хүрээхиттке безин удур туржуп турар. Ынчангаш чоннуң калбак болүктерин удурланышкын шимчээшкининге, ажылчы чоннарның, бүгү чилиниң улустуң эргелери дээш демиселге киржип турар. Ол демиселдің хевирлери яңы-бүрү. Ол дээрге чажыт ажылчорудулга, хуудустар тарадыры, чысчаалдар, ажыл сокдыышкыннары кылыры-дыр, оларның дугайында дыңнадыглар Чилиден удаа-дараа кээп турар. Фашистиг өзу-чуруум хоругдап каан болза-даа, профовилелдери доктаамал демиселди чорудуп турар. Ажыл соксадышкыны кылырын хоругдап турар реаксылыг хоойлуну күш чок болдурарын, хунтаның экономиктиг политиказын өскертирин профовилел организациялары негеп турар.

Хунтаның экономика талазы-биле политиказы чилиниң улустуң колдуг хой нуруузунуң эрге-ажыктарынга удур угланган. Ол политика чуртту хоозураашкынче аппар чоруур. Чижээ, ам үлегүрде болгаш кодээ ажыл-агыйда будурүшкүнүнүң децилеи 1969 чылда турганындан куду болуп турар. Хөй-хөй заводтар хагдынгылаан, чурттуң ажыл кылын шыдаар чоннуң 20 ажыг хуузу ажыл чок болуп турар. Амгы өзу-чурумнуң үезинде хунтаның толээлекчилериниң чаңгыс удаа эвес медеглеп турганы экономиктиг кодургүүшкүнүнүң кандыг-даа болдунар аргазы чуртта чок деп, Чилиниң Компартиязының Чингине секретары оон ыңай айыткан.

Фашистиг өзу-чурумнуң ол политиказынга чүгле үүрмек болгаш ортумак буржуазия эвес, харын олигархияның чамдык болүктери безин таарымайн турар деп, Л. Корвалан оон ыңай чугаалаан. Хунтаның чорудуп турар экономиктиг угланышкыны чүгле империалистиг улуг монополияларга болгаш каш борбак улуг чили капиталистерге баа сан-хөө эзелеринге ажыктыг болуп турар. Чидиг экономика кризизи чуртта политиктиг турум эвес чорукка, пиночетчи болүктүң бодунуң иштинде чидигленин турар чөрүлдээлерге чедирген.

Хунта бирги эзлчегде чепсектиг күштерге даянган, эрге-чагыргага болдунар-ла үрызының турары-биле болдунар бүгү үүлдерин кылын турар. Ынчалза-даа чилиниң улустуң демиселинин, а ол ышкаш конгуг улуг рольду ойнаан турар делегейниң эпсеткил каттыштырылгазының түпелинде хунта дүжүп октаттырар дээрзинге бүзүрээр мен деп, Л. Корвалан онзалап демдеглээн.

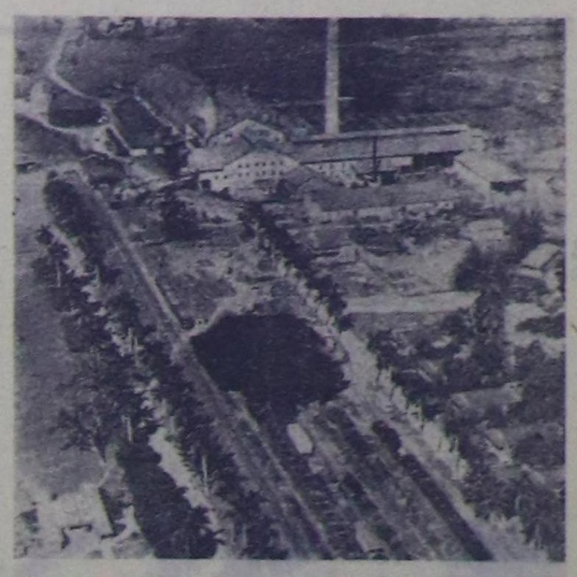

Чигир хайындырарының сезону—Кубаның плантациядарында хайныышкынныг үе. 1977 чылдың чигир үүжүүнүн түүжүдүн ажаап ап база ону чигир кылдыр хайындырын турар. Бо сезонда ажылдап турар 147 завод чигир хайындырарынче улаштыр кирип эгелээн. Совет-куба кады ажылдажылга дугайында дугуржулганы өзугаар совет специалистериниң деткимчези-биле ол заводтарның хой нуруузунуң дериишкиннерин чаарты кылган.

ЧУРУКТА: Пинар-дель-Рио можуда Хосе Марти аттыг чигир заводу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

МЕДИКТЕРНИҢ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАЗЫ

ГАВАНА. (СЭТА). Анголаның кадык камгалалының национал системазын хөгжүдеринге Кубаның дузаламчы көргүзериниң дугайында дугуржулганы амыдыралга боттандырын турар. Анголага эрткен үеден артын калган аар-берге байдалдың уламындан ыдыг деткимчени көргүзери эргежок чугула апарган, ол дугайын эрткен чылдын эгезинде дугурушкан деп, куба журнал «Верде оливо» дыңнаткан. Португалилиның мурнундагы колониялыга 1975 чылдың төнчүзүнге чедир үүгле 80 хире эмчи турган.

Амгы үеде АУР-нуң эмнелгелеринде болгаш поликлиникаларында ангола эмчилер-биле кады куба терапевтер, хирургтар, стоматологтар, акушерлер, медицина сестралары ажылдап турар. Хосталганың Ортуазуунуң медиктери 1976 чылда Анголага 400 мун хире аарыг кижилерни хүлээп алган, барык-ла беш мун хирургтуг операцияларны, 40 мун ажыг тарыышкыннарны кылган.

Медицина кадрларын белеткээринге Кубаның Анголага көргүзүп турар дузаламчызы улуг ужур-дузалыг.

Социалистиг орук-биле

ХАНОЙ. (СЭТА). Хошимин хоорайда 480 кижини каттыштырын турар пос-таавы аргыкчыларының баштайгы бүдүрүлге кооперативи «Заря» деп адаан. «Заря» амгы ажылчын күжү-биле болгаш бар турар дериглелери-биле чыл иштинде беш-алды миллион метр посту синтетиктиг волокциолардан болгаш хөвеесаазын хендирлерден бүдүрүп үндүрүп шыдаар. Кооперативке торгу аргыышкыны база хевээр артар. Кооперативте каттышкан бүдүрүкчүлер дашкаартан кирер сөөрткен постериниң конкуренциязындан, а ол ышкаш улуг бүдүрүлге черлериниң база үүрмектен садар садыгжыларының тергиндээшкининден хосталганнар.

Коллективизация болза чурттуң мурнуу талазында быдаргай хуу үлетүрүг болгаш ус-тывыш бүдүрүлгезин социалистиг орукче шилчидер талазы-биле ВКП-ниң IV съездизинин телевилээн оруу болур.

«Зарядан» ангыда Хошиминде база ыдыг ийи каттыжыышкын бар. Одар машиналарны септеп, артык пезектерин база парын эвес дериглелерни бүдүрер.

110 мун кижи ажылдан турар хоорайда бар бүгү 16 мун быдаргай үлетүр черлерин болгаш ус-тывыш бүдүрүлге черлерин кооперативтерге болгаш артельдерге чоорту каттыштырарын амгы беш чылдың дургузунда чорударын төлевилээн.

Герман Компартияның неделязы

БОННН. (СЭТА). Январьның 16-дан 22-ге чедир үениң дургузунда ГФР-ниң улуг хоорайларынга болуп эртер ужурлуг Герман Компартияның неделязын монополияларын ужур-дүрүм чок аажылалдарындан бүгү ажылчы чоннарның кол эрге-ажыктарын камгалаарының, яңы-бүрү шиитилел тургузуулуг күүзүлелериниң аразында кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарын билчириниң политиказын хандырар дээш, Хельсинкиге болган европа чөвүлел хуралдың түүнел актызының чүүлдерин амыдралга боттандырары дээш демиселди чорударының кыйгырыы-биле эртирер.

Ол дугайын «ГКП-репорт» деп информастыг бюллетеньге Герман Компартияның даргазы Г. Мис бижээн. Неделяның кол сорулгазы болза ажылчыннарның болгаш аныяктарның калбак кезектерин ГКП-ниң политикалы-биле таныштырары, массаларга ГКП-ниң салдарын калбартыры болур.

Күш-ажылчы чуртталгы чоннуң эрге-ажыктарын камгалап турар Компартияның сорулгазы болза капиталистиг кризистиг бүгү үүргелин ажылчы чоннарга ошаап турар империалистиг болүктерге ойтур шавыышкынны бээри болур деп, Г. Мис онзалап демдеглээн. Партияның хүрээлеценте ажылчыннарны, аныяктарны, күш-ажылчы хөрөөженнерни киирилтирериниң чугулаазын ол демдеглээн.

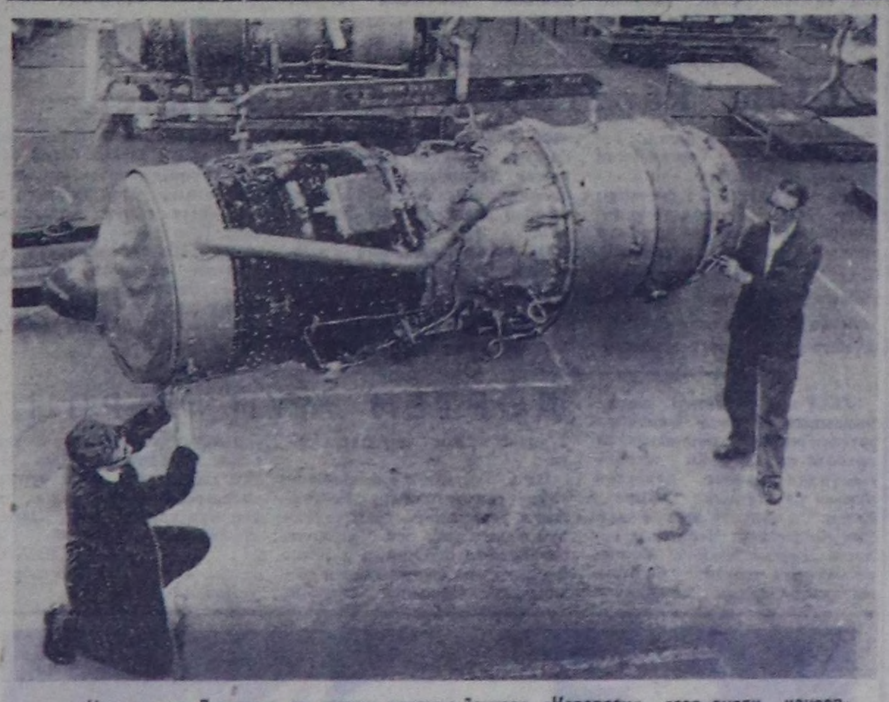

Чоокта чаа Лондонга ат салган керээни өзугаар «Коверроу» дээр англи консорциум Барыын Сибирьниң газ дамчыдылгазынга хереглээр газ дамчыдар агрегаттарны бо чылын чорудуп берип эгелээр. Тюмень биле Челябинскиниң аразында ам дерип турар газ дамчыдылгазының участогунга тургузар ол агрегаттарның кайызындаа консорциумнуң кол киржикчизи болур «Роллс-Ройс» компанияның шимчедикчизи-биле дерзэн.

ЧУРУКТА: «Роллс-Ройс» заводтуң цегинде.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Күрүне секретарының эрге-дужаалынга бодунуң кандидатуразын бадыладыр дугайында айтырыгны чугаалажып коорүнче эгелеп киргеш, даштыкы хөрөктер талазы-биле сенат комиссиязынга Сайрус Вэнс чүве чугаалаан. Ол АКШ-тың келир үедеги чазаанын даштыкы политиказының принциптериниң дугайында медеглеп кылган. Ол үеде С. Вэнс үш кол үүлдү тускайлан айыткан: тайбыгны деткиири, ол чорук америк күчүден болгаш АКШ-тың эвилелчилериниң күжүнден хамааржыр дөп, ол чугаалаан; чазактың даштыкы политиказынга америк улустуң бүзүрээри болгаш күүседикчи база хоойлужудулга эрге-чагыргазының аразында ол талазы-биле ыян кады ажылдажылга; тайбыгны камгалаарының эрге-ажыктарынга тодаргай хемчегларни ажылдап кылыры.

Ядролуг чепсектин тарап неитерээри-биле демиселдің болгаш ядролуг шепелдерни хоругдаарының талазы-биле хемчегларни Совет Эвилели-биле чугаалажып көөрүн Дж. Картерниң эзаа даштыкы политика талазы-биле бодүүнүн бирги эзлчегиг сорулгаларының бирээзи болдурар деп бодап турар дээрзиниң дугайында С. Вэнстиң соетерин сенат комиссиязының кежигүннери чогумчалыг деп уткаан.

Ниитили-биле Чөөн болгаш Барыын чүктүң аразында, ылаңгыя ССРЭ биле АКШ-тың аразында харылзаалар «тайбыгның хөрөөнге көнчүг чугула ужур-дузалыг» болуп турар деп, С. Вэнс чугаалаан. Совет Эвилели-биле дүшкүүрлүг чорукту чатырылдырарынче болгаш ылаңгыя чепсегленишкиннерин контроль-даарынче «ниити» кыдыг-даа, ол ышкаш радио дамчыдылгазының төп эргелелиниң начальниги-ниң аттары соолгу үеде солунган арынарындан читкеннинче кичээнгейни Пекинде даштыкы журналистер угландырын турар. Пропагандисчи аппарат үр үениң дургузунда Мао Цзэ-дунуң кадайы — Цзян Цинниң болган «дорттүн болүүнүн» өске-даа кежигүннериниң контролюнуң адаанга турун турган деп, оон-биле холбаштыр Пекин солуннары онзалап демдеглеп турар.

Мурнундагы хүннерде-даа ышкаш, Дэн Сяо-Пиниң эгартырын негээн чон Тяньаньмэнь шоолге эдере чыглып кээп турар. «Дорттүн болүүнүн» салым-хуузунуң болгаш Дэн Сяо-Пиниңиг эргелерин катап тургузарының дугайында айтырыгны көөрүнге чаңгыс эң Пекин удуртулгада чок-тур деп, Франс Пресс агентилел бадыткан турар.

Рейтер агентилел кыдат барымдааларга үндезилээн, дөрт можуга, оон иштинде чугула стратегиг Фуцзянь можуга үймээнниг болгуулаан деп дыңнаткан.

С. Вэнстиң чугаазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың болук хөй-ниити организациялары, оон иштинде «Хөрөөженнер, тайбың дээш демисежиннер» деп организация болгаш өскелер-даа АКШ-тың соңгуткан президентизи Дж. Картерге ажык чагаа чоруткаш, «Каттышкан Штаттарның инициативазы-биле эгелээн чепеекти эңдере бүдүрер чорукту соксадыр талазы-биле базымнарны доп-дораан кылырынче» ону кыйгырган.

Чер иштинге ядролуг шепелделер кылырын, ядролуг чепсекти бүдүрерин соксадырынче, даштыкыже чепеекти чорударын дыка кызырарынче АКШ-тың чаа чазаан ол ажык чагада кыйгырын турар. Чепсекти бүгү-ниити болгаш бүрүн дужуреринин угланышкынынче базым-базымы-биле бурунгаарлаар, ол эвес сорулганы чедип алыр дээш Совет Эвилели-биле чугаалажышкынларны идепкейжидер, улустар аразынга тайбың дээш туржуп турар КНО-нуң болгаш делегейниң өске-даа организацияларының күженишкиннерине идиг бээр дээш негелдеп документиге ат салган организациялар идип үндүрген. Чепсекти эңдере бүдүрериниң чаа калбарышкынын өскүдүп болгу чадавас эң чаа «В-1» стратегиг бомбардировщиктерни, «чалгынныг ракеталарны» болгаш суг адаанга чоруур «Трайдент» хемелерин тургузарының планнарындан АКШ-тың чазаа ойталаар ужурлуг деп ук бижикте демдеглээн.

«Совет шериг кыжаныы» дээр мегe-хоозун шуугаазынының дузазы-биле чаа администрацияга күткүүшкүн кылырын болгаш Каттышкан Штаттарның хөй түүнүг шериг чарыгдалдарын шыныдарын оралдажып турар «соок дайынның» талалакчыларының тергиден үнерин канчап-даа болдурун болбас деп, документиниң авторлары онзалап демдеглээн.

ТОДАРГАЙ ТУРУШ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың болук хөй-ниити организациялары, оон иштинде «Хөрөженнер, тайбың дээш демисежиннер» деп организация болгаш өскелер-даа АКШ-тың соңгуткан президентизи Дж. Картерге ажык чагаа чоруткаш, «Каттышкан Штаттарның инициативазы-биле эгелээн чепеекти эңдере бүдүрер чорукту соксадыр талазы-биле базымнарны доп-дораан кылырынче» ону кыйгырган.

Чер иштинге ядролуг шепелделер кылырын, ядролуг чепсекти бүдүрерин соксадырынче, даштыкыже чепеекти чорударын дыка кызырарынче АКШ-тың чаа чазаан ол ажык чагада кыйгырын турар. Чепсекти бүгү-ниити болгаш бүрүн дужуреринин угланышкынынче базым-базымы-биле бурунгаарлаар, ол эвес сорулганы чедип алыр дээш Совет Эвилели-биле чугаалажышкынларны идепкейжидер, улустар аразынга тайбың дээш туржуп турар КНО-нуң болгаш делегейниң өске-даа организациялары-ның күженишкиннерине идиг бээр дээш негелдеп документиге ат салган организациялар идип үндүрген. Чепсекти эңдере бүдүрериниң чаа калбарышкынын өскүдүп болгу чадавас эң чаа «В-1» стратегиг бомбардировщиктерни, «чалгынныг ракеталарны» болгаш суг адаанга чоруур «Трайдент» хемелерин тургузарының планнарындан АКШ-тың чазаа ойталаар ужурлуг деп ук бижикте демдеглээн.

«Совет шериг кыжаныы» дээр мегe-хоозун шуугаазынының дузазы-биле чаа администрацияга күткүүшкүн кылырын болгаш Каттышкан Штаттарның хөй түүнүг шериг чарыгдалдарын шыныдарын оралдажып турар «соок дайынның» талалакчыларының тергиден үнерин канчап-даа болдурун болбас деп, документиниң авторлары онзалап демдеглээн.

ПЕКИНДЕ БАЙДАЛ

ПЕКИН. (СЭТА). Ук черниң парлалгазының дыңнадыгларындан алырга, чаа кыдат удуртулга «Ван-Чжан-Цзян-Йонуң болүүнүн» талалакчыларындан партийжи кадрларны, күрүне аппарадының болгаш армияның кадрларын арыглаан эгелээн.

Кыдаттың чаа удуртулгазы арыглаашкынны калбартып чоруп-шаан, ол-ла үеде Кыдатка байдалдың немелде парыдаашкыны болу баарындей чайлаарынче чүткүн турар болгаш оон-биле холбаштыр «дорттүн болүүнүн» кижикчилерин ажыг-ажыг көөрүнүн эргежок чугулазын айтын турар дээрзин парлалгадан кестүп турар.

Чижээ, «согуушкуннарын хаара тудуушкунун кызыладырынче» болгаш «ук согуглары —дорткеш», а ол ышкаш «буруузун минирирден ойталаан оон каш борбак талалакчыларынга мөөнүүринче» кыйгырыг «Жэньминь жибао» солуниун чүүлдеринде бар болуп турар. «Кадрларны эде кижилдери-биле» тускай школаларны тургуулуп турар деп дыңнадып турар.

«Дорттүн» талалакчылары кылдыр сойгаланган ажылдакчыларның чаа аттарын амдыызында парлалгада көргүзүп турар, ынчалзажок ККП ТК-ның Политбюро кежигүнү, найысылал ревкомунуң даргазы У. Дэни, ККП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Пекиниң шериг округунуң командылакчызы Чэнь Си-Ляньны, кадык камгалал министри Лю Сяо-Пиниң, даштыкы хөрөктер министриниң оралакчызы Ван Хай-Жунну болгаш өске-даа хөй-хөй кижилерни соолгу үениң дургузуунда дазыбаоларга адын адап шыңгыы шүгүмүлеп келген.

Синьхуа агентилел Чэнь Му-Хуапы даштыкы экономиктиг харылзааларның чаа министри деп адаан.

«Жэньминь Жибаонун» болгаш «Гуанмин жибаонун» кол редакторларының, а ол ышкаш радио дамчыдылгазының төп эргелелиниң начальниги-ниң аттары соолгу үеде солунган арынарындан читкеннинче кичээнгейни Пекинде даштыкы журналистер угландырын турар. Пропагандисчи аппарат үр үениң дургузунда Мао Цзэ-дунуң кадайы — Цзян Цинниң болган «дорттүн болүүнүн» өске-даа кежигүннериниң контролюнуң адаанга турун турган деп, оон-биле холбаштыр Пекин солуннары онзалап демдеглеп турар.

Мурнундагы хүннерде-даа ышкаш, Дэн Сяо-Пиниң эгартырын негээн чон Тяньаньмэнь шоолге эдере чыглып кээп турар. «Дорттүн болүүнүн» салым-хуузунуң болгаш Дэн Сяо-Пиниңиг эргелерин катап тургузарының дугайында айтырыгны көөрүнге чаңгыс эң Пекин удуртулгада чок-тур деп, Франс Пресс агентилел бадыткан турар.

Рейтер агентилел кыдат барымдааларга үндезилээн, дөрт можуга, оон иштинде чугула стратегиг Фуцзянь можуга үймээнниг болгуулаан деп дыңнаткан.

ССРЭ-ниң ДОСААФ-ының бежен чылынга

ЛЕНИНГРАД. ДОСААФ-тың хоорай организацияларында алды муң спорт-техниктиг секциялар бар. Ында 350 муң аныяк оолдар болгаш уруглар, оларның аразында 604 спорт мастерлери, 603 мастерге кандидаттар болгаш 2676 бирги разрядчылар бар.

1976 чылдың спорт маргылдааларынга ленинградчылар 33 алдын, 27 мөнгүн болгаш 20 хүлер медальдарны чаалап алганнар.

ЧУРУКТА: ДОСААФ-тың хоорайда № 2 далай школазында электротехника талазы-биле кичээлдиг чоруп турары.

Н. НАУМЕНКОНУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Кызыл-Эник КУДАЖЫ

УЙГУ ЧОК УЛУГ-ХЕМ

Кызыл-Эник Кудажының «Уйгу чок Улуг-Хем» деп ному тыва дылга үнүп турда, хемчээли улгатканындан чамдык эгелерни кызырар, чамдык эгелерни бүдүнге ап октаар ужурга автор таваржып турган. Ам бистер ядыы тыва кыс Суузунмаа биле хөлечик кыдат оол Ай Мунуң аразында кыска болгаш кээргенчиг ынзкшылдың дугайында тыва дылга кирбээн эгелерни номчукчуларның кичээнгейинге бараалгаттывыс.

Суузунмааның хүндүс боданыр чайы чок. Чуттуг болгаш кадыг ажыл ону эртенги имирден кежээки имирге чедир сы базып алыр. Ооң аалынга ышкаш, согун дег, дуртсыны кайда боор, көзүлдүрле бүшкүйүп бар чыткан. Шагаан-Арыг баарда, авазының даарап берген шыва тонунун эдектери шөйлүп калган.

Суузунмаа кежээ орнунга чыдып алгаш, багай тону-биле бажын дуй эштип алыр. Ынчан өөрүнүн үй-балай сырыналган ыр-шоору, халымак каткы-иткиан багай бажыңны долуп-ла турар:

Бээжинден үнген оянар,
Бежен хонуп чоруп ор мен,
шуу...

Кулакка шагда-ла коңгаланып калган ыр-дыр ийин. Суузунмаа ам ону сонуургавас-даа, дыңнавас-даа апарган. Ооң орнунга өөрүнүн ыр-шоорунга капсырлаштыр, оларның шимээн-даажын ажылган, шуглааның иштинге ыглап-ыглап алыр. Карааның изиг чажы чаактарын куду баткаш, сыртының соогу кончуг кылдыр өттүрүп кааптар. Бажының адаанда өл хыраалыг демир салып алган ышкаш боор.

Суузунмаа бүдүү ыглап-ыглап алырга, шагжан хөрээ ажыг берген дег сагындырар. Анда өөйлеткеш, ындыында-ла могап турушкан кижи чык кыдыр удуй бээр. Суузунмаа удаан-даа ышкаш, удуваандаа ышкаш болур. Ада-иезиниң өөнге чап-чаа-ла кирер деп дүжеп чорда, таңныыл ашак хола шаңын коң-на кылыр. Суузунмаа уйгузу хаммаан карактарын ора сөп алгаш, хөделдээр черинче маңнап чоруптар. Хүнүн-не ындыг, хүнүн-не ындыг...

Мурнукузунга көшкүрүүрде, Суузунмаа ажылга шору чанчыга берген. Идик-хевидаа таан түрүүл эвес, иштихырны-даа таан көшкак эвес. Ана шору-шору.

Ооң чылдагааны эң баштай Шагаан-Арыга келген чылын шала күскээр дургунаар дээш оралдашканындан болган. Шыпында оон чүү-даа үнмээн болгай. Хайыракан арт кырынга туттуруп алган, харын мырыңай кырган кыдат ашакка-даа, ызырар ыттарга-даа чазарладып ал часкан.

Ынчалза-даа амыдыралга хуулгаазын таварылгалар база турар боор чүве-дир.

Ол коргунчуг карацы дүне Суузунмаа эжи-биле хамык ыт-кушту эрти маңнажып бар-ла чытканнар. Бачыттыг-балалыг, ыр-шоорлуг багай бажыңының барааны көстүп келген. Кортканындан олар ам улуска кончударын безин уттушкан чораннар. Маңчыкыдаттар-даа болза өрү аайлыг, кара баштыг кижилер-ле болгай, бо кончуг аза-четкерлер эвес. Хөделдерин кайын үзерлеп кааптар.

Ынчан хеп-хенертен, казыра дег, улуг кара ыт чер иштинден үне халып келген ышкаш болган. Хар-хор дээн соонда, ийи ургунун кырындада келген. Суузунмаа карак чивеп аразында сактырга, уйгу-дүжүнде ышкаш болган. Маңнаар дээрге буду бастынмаан, алгырар дээрге үнү үнмээн.

Ол аразында ыттың азыгдижинин чииртим чыдын-даа, иштүг дыргактарының текпижин-даа Суузунмаа эскерип четтигишкен. Ооң угаанында ада-иезиниң самдар өөнүн ишти алараш кылынган.

Ынчан эжик хак дээн дег болган соонда, кижи үнү дыңналгаш, ургуларның кырынче шурап келген ыт харт диген. Диштери артында шак кылынган. Оон карангыда согаңнадыр аскаңгырлап алгаш, ынаар-ла сыытайнып чоруй барган.

Суузунмаа кайгап боданган. Хөдел кыстар чурттап турар багай бажыңда таңнаыл ыттыг тыва кырган ашак бар. Ооң кылыр ажылы таңнаылдаа эвес, эрттир удувазын дээш даң бажында хөделдер оттурар. Ол кырганның ындыг дүрген чөнүк сөөгүн соорүп алгаш канчап үне халып келгени ол? Ыттың ындыг ырактан, доо-ла бажың эжиинден канчан хапканы ол? Ындыг дүп ортузу байтыгай, эртежик-ле хаарыктай бээр ирей болгай. Кадай-кыстарның ыр-шоорун, каткы-иткизип-даа тоо бодавас.

Чок. Суузунмаа хөй чүве бодаар-даа чай алынмаан. Бир-ле кыдат кижи оларның чанында чугаалаңган турган.

Өске бажың чанынга келген турган-дыр бис деп, Суузунмаа боданган.

Дыл-домаан билир эвес, кыдат кижи кончуттунган турган. Хирезин бодаарга, оларга эвес, демги ызырар ыткa хорадан турган ышкаш. Ооң соонче даш-даа октаар.

Ооң соонда кыдат кижи карангыда сергээ кончуг каттырын чугаалаңгаш, ийи ургуну черден тургузуп, бүлүрертир чырып көстүп турган эжикче четкен.

Суузунмаа шык черден эжибиле туруп келгеш, чөрүү быза дег, шыгырт турушкан. Эжи база шимчевээн.

«Ындыг кыдаттар чорду — деп, Суузунмаа иштинде боданган.— Баштай чазык-чаагай, эжиргек-дузаарга улус бооп көстүр. Ооң соонда...»

Эжи база ынчаар бодап турган боор оң, ыды чиде берген, Суузунмаадан ыяк туттунушкан турган.

Кыдат кижи ийи эжишкини аайынга кирип чадап каап, ынаар эжик аксынга баргаш, ыытыр чугаалаңган. Улус кыйгырып турар хире.

Суузунмаа эжи-биле дуруглаан өшкүлер дег шимчевээн. кайнаар дезер боор, каяңдаа баарга, чер болганын манчыкыдат, ызырар ыт долган чүвени.

Ол аразында бүлүртүн эжиктен тыва үн дыңналып келген:

— Харалаан кара кыдаттың чүү деп чаргырткайның турары ол? Кижи удутпас!

— Хоюнче кирейн деп турары ол ыйнаан—деп, бир үн харылаан.

Ынаар харык чок каткы дыңналган.

Демги-ле баштайгы үн хыйлаңган:

— Ынчаар болза ооң хоюнче мен бодум кире бээр мен. Амдыы арган-кырган ашактарга көөрде, шымбай-даа мен дээр хевирлиг, аныяк-даа кыдат чораан.

— Амдыы тыва ашак амыр чүве болгай—деп, база бир үн дыңналган. — Алгырып-кышкырып-даа турбас, дужундала хаарыктап чыдар. Бо кыдатты бөгүн чүге эккеп кааны ол, бисти хавырзын дээш бе?

— Кыргаи ашак чыргадай бергеи ол ирги?

Каткылар дыңналган.

— Ча, хей чүве шуугашпаңар! Аданар ышкаш, эргиркырган ашакты чүү деп турарыңар ол.

Хыйлаңган үн үнгеи:

— Кижи орда удутпас каанчап барган улус силер? Даарта эрте турар болгай.

— Даарта деп чүүл, эжиким, дан адын ор ышкажыл?

— Ол-дур харын. Оода ам бир кум кыныып алыылыыр. Оон башка бо кыдадыпар дораан чыгырткайнып үнер болгай.

— Соксаар че!

Ынаар бир үн уйгузу олчаан эзегилээш, иштинде химирепин ырлап каан соонда, бажың ишти ыржым барган:

Бээжинден үнгеи оянар
Бежен хонуп чоруп ор мен,
шуу...

Чурттап турар черин Суузунмаа эжишкилерниң шын тып келгениниң дугайында ам чигзиниг артпаан.

Дезин чораан ийи урут бүлүртүн чырыктыг багай бажыңга кирип келгеп. Ындыкы өрөолди эжеледп алган кадай-кыстар чүү-даа эскербээннер. Оон башка, оларың шоолажыр чадавас.

Бажыңга кире дүшкен дораан Суузунмаа дегийт-ле кыдат кижинин арыынче көргеп. Олче кара шырайлыг аныяк кыдат диштерин агартыр худумзурээн турган. Амы-тынынарының алыкчызы мен-дир мен дээн-даа ышкаш. Бүлүртей деңнин чырыындан ооң карактарының оттары хып турган. «Шымбай-даа мен дээр хевирлиг, аныяк-даа кыдат чораан» деп, амдыы чаа бир кыстың чугаазы Суузунмааның сагыжынга киргеп.

Суузунмаа эжи-биле бир ханадан бир ханага чедир шууштур салып каан бедик шала кырынче үне бергеш, идик-хевин-даа ужуулбайн, бүдүнге чыдып алганнар. Доңган-дожаан, кортканнарын кижилерниң уйгузу дораан токтүп-ле келгеп. Олар ооң өске чүнү-даа күзевээннер. Чүү-даа болур чүве болза, даарта көргей аан.

Ол эртен ийи эжишки шаң какканыныңдаажын-даа, оорунун турып чорутканындаа билбээннер. Эрттир удуп калган болганнар.

Суузунмаа отту чаштап келгеш көөрге, чүгле ийилээ удуп чытканнар. Корга хона бергеш, эжин оттур шелипкеп.

Дүне оларны ызырар ыттан чарып алган аныяк кыдат кижи база ында каттырып турган. Чүгле ак диштери чайнаар.

(Уланчылыг)

Луис Корваланның хосталганынга

ШЫНЧЫ ЧҮРЕК ӨЛҮМ БИЛБЕС

Шынчы чүрек өлүм билбес!
Шын чок, дерзин хөөлүга ол дужүп бербес,
Чырык эртпес кинданга ол ундаравас,
Шыгаап келген боо-даа ону сүрээдетпес.
Шынчы чүрек өлүм билбес!
Шылып каар дээн кыжаныгга сөгүрүвес,
Чыргал аазаан көгүлдеге саттынмас-даа,
Чыда бажы, хылыш бизи аңаа дыынмас.
Шынчы чүрек өлүм билбес!
Сыылаан кымчы көзе дүжер —чыырлыш дивес.
Шындалапкан бөктел ону боой албас,
Чыкыылама соок-даа ону уядатпас.
Шынчы чүрек өлүм билбес!
Чырык хүнде сээннежип коштунган дег,
Чылыг черде дамырлажып тудушкан дег,
Чыргадалга шыдашпайн баар салым билбес.
Ындыг чүрек кымныы чүвел?
Ыдык тамчын, карак көрнүр эптугнуу бе?...
Патриоттуң, коммунистиң чүрээ ындыг.
Барымдаазы: Корваланның чүрээ ол-дур!

В. САГАН-ООЛ.

ЭРТКЕН ЧЫЛДЫЫНДАН ХӨЙ

«Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Торгалыг салбырынын номчукчу чону 1977 чылдың чагыдылгазын чедиишкинниг доосканы.

Салбырның партия, комсомол организацияларының боттуг удуртулгазы-биле парлалга чагыдылгазын организатыг чоруткынындан 593 экземплар солуннар, журналдарнын хөй кезин чыл хуусаалыг. Ооң иштинде «Шын» солун—88, «Тыванын аныяктары»—84, «Тувинская правда»——50, төп солуннар—129, янзы-бүрү журналдар—242 экземплар болган.

Бо сан-түп онгу беш чылдың бирги чылында парлалга чагыдылгазындан ыракта хөйнү чагытканын херечилеп турар.

Чагыдылгадан киргеп акшаны чогуур үезинде дужаап санажырынга харылзаа салбырының начальниги В. Заградская, суурда почтачы М. Шадрина оларның хынамчалыг кирзилгезин демдеглээрге чугула.

Т. ОЧУР-ООЛ.

Улуг-Хем район.

ГТО-нуң маршруттары

ПРИАМУРЬЕНИҢ ХААК ОРУУ-БИЛЕ

Приамурьеге бо кыш улуг харлыг болган, ындыг байдал Хабарбскиде С. Орджоникидзе аттыг нефть ажылдап кылыр заводтуң хөй-хөй ажылчыннарынга, кышкы сезонның төнчүзү ырак турда-ла, ГТО-нуң хаак талазы-биле норазын дужаап алыр арганы бергеи.

Харлыг делгемнер — крайның мурнакчы бүдүрүлгезинің күш-культуржуларының чаңгыс-ла ареназы эвес болбайн аан. Заводчуларда —боттарының стадиону, спорт залы, 50 метр дурттуг шывыглыг тир, Амур хемчиң чурумалдыг эриинде хаак болгаш туристи баалалары бар.

Бүдүрүлгенің күш-культура коллективинің чанында турган «Кадыкшылга бөлүү» онза сурагжып турар. 30-деп 66 хар чедир казылыг эр болгаш хөрээжен кижилер дүржүлгелиг тренерниң удуртулгазы-биле маңаа кээп турар. Оларга «Сергелең чорук болгаш кадыкшылга» деп спартакиаданы эртирип турар. Чижээ, эрткен чайын аңаа 300 ажыг кижи киришкен, оларның иштинден 270 кижи ГТО-чуң демдектерин алган.

Ю. ВДОВИН,
СЭТА-ның корр.

Хабаровск.

МУРНАКЧЫ-ДААА, СПОРТЧУ-ДААА

Владивостоктуң далай садыг флобунуң Николай Чобай бригадирлээн докерлериниң комсомолчу-аныяктар бригадазы Чаа чылды эки сеткил-хээннүг, ужурашкан. Ол бригада ажылга -даа, спортка-даа бирги черни ээлээн. Чүүктериниң сайгарарынга бедик көргүзүглери дээш бригада коммунистиг күш-ажылдың коллективи болып эргени чаалап алган. Онда СЭКП-ниң XXV съездиги атты тыныскан. Спортка оларның чедиишкиннери база маргыш чок: бригаданың бүгү чээрби кежиргүннери шупту ГТО-нуң значкистери.

Спорттуң футбол, хоккей талазы-биле чыынды командаларында бригада барык бүрүн составы-биле киржип турар. Оожум океан бассейниниң «Водник» эки тура спорт ниитилелиниң тиилекчизи — «Портовик» футбол командазының кол өзээ база боон турар. Бо чылгы сезонда удурланыкчыларынга хаая тиилеттирип турар хоккей командазы «Портовикке» оларның хамаарылгазын база-ла ынчаар чугаалап болур.

Аныяк докерлер Улуг Октябрьниң 60 чыл ооңга алдар кылдыр алган социалистиг хүлээлгезинде ынчаар бижээн: беш чылдың ийи чылдарының планын 1977 чылдың ноябрь 7-де күүседир, а ол ышкаш спортка чаа-чаа бедиктерни чедип алыр—шупту разрядчылар болур.

И. ПАЛАГОВ,
СЭТА-ның корр.

Владивосток.

БЮЛЛЕТЕНЬНЕР АП КӨРБЭЭН

«Колэнерго» соңгу чүк электри.четкизиниң күш-культура коллективи Кольск чартык ортулукта эң эжилериниң бирээзи деп санаан. Специалистериниң хөй кезиниң кадыг ГТО-нуң нормазын дужаарынга таваржыр болган, а олар барык шуптузу — ГТО демдектелиг.

Бедикке электри монтажчылары С. Корбицын, Г. Хуснуллин, В. Федорчук, Е. Зорубин болгаш өске-даа хөй кижилер Кыдыкы Соңгу чүктүң кадыг-дошкун байдалдарынга хөй чылларда ажылдап, Тундрада 50 метр бедик чөлеңгиш-адаганнарда кезектерни улуг соокта, Арктиканың күштүг хадында солун чоруп турза-даа, чаңгыс-даа катап аарып көрбээннер болгаш чаңгыс-даа бюллетень албаннар. Ол дээрге доктаамал спортчу тренировкаларның ачызы болган.

Поляр ындының спортчуларында эки чүүлдер хөй. Оларның күш-культурага сонуургалы он шаа хевирлерге безин кызыгаарлаттынмайн турар. Ынчаарга оларның спорт базазы дээрге, областың чамдык улуг бүдүрүлгелеринде безин ам-даа чок боон турар, ол хире эки. Оон ыңай хөй спорт ареналарын олар боттары тудуп алган. Бүдүрүлгенің комсомолчу бүрүзү спорт залының тудуунга 50-ден 100 шак чедир ажылдаан. Ынчангаш ол зал магадалчыг болган: ам аңаа область маргылдааларын безин эрттирип турар.

В. ЗАСУХИН,
СЭТА-ның корр.

Мурманск.

СОНУУРГАКТАРГА

КЕЗЭЭДЕ АЖЫК

Эстониянын Пытева районда «Пыдра» совхозта Освальд Лайсаарның бажыныңы чапында участокту чаңгыс суур чурттуглары хуулгаазын сад деп адаарлар. Ол болза аалчыларга базым бүрүзүнде солун чүүлдер таваржыр ёзулуг музей-дир.

Кашпагай чараш элик маңнап ора доктаай бергеи, аалчыларже пага-даңгына көрүп алган орар. Шевер мастериниң холунга ыяштарның будуктары, уннары болгаш дазыддары дирли берген ышкаш сагындырар. Ында даштан кылган скульптуралар, таарыштыр каастап турган хаалар база бар.

Садка селекционерлер, ыяш өстүрүкчүлери, школачылар үргүлчү келир. Ол садтың өзөн үгле чазаныкчы болгаш скульптор эвес, харыпдаа чүткүлдүг чечек өстүрүкчү кижи.

Освальд Лайсаар ам ажылдавайн дыштанып турар. Ол бодунуң билиглерин күзелдии-биле дамчыдып берип, совхозту чаагайжыдар талазы-биле комиссияның ажылынга киржип, бойдус камгалаарының иштилелиниң салбырынга лекциялары үргүлчү номчуур. Бойдустуң байлактарын камгалаар болгаш ковудедир деп адазының чүткүлүн совхозтуң бухгалтери боон ажылдап турар ооң оглу Тоомас база салган алган. Ийи мастерлер чаа скульптураларны кылып, кааскалга үнүштериниң эц-не солун хевирлерин ыяш өстүрер черлерде эккеп турарлар. Оларже баар сад эжин кезээде ажык.

А. ПЛООМПУУ,
СЭТА-ның корр.

Пытева,
Эстон ССР.

Ыяш карттыг үнелиг чүүлдер

«Бызанчыларның болгаш өске-даа шевер кижилерниң ургуларын бижикке, санга өөредир ужурлуг». Ол состерин Петр I-ниң бижээн «Адмиралтействону болгаш верфьны эргелеп башкарар дугайында бөза Адмиралтейство коллегиязында болгаш Адмиралтейство чаныың өске бүгү дужметтериниң эрге-дужаалының дугайында дүрүмүнде» бижээн. Ындыг узун аттыг номпу Хабаровскиниң край библиотеказында ховар номнарның делгелгезинде көргүзекеп.

Ол библиотекада ийи миллион ажыг томнар бар. Оларның аразында демир дижилерлиг, ыяш-биле карттаан номнар база бар. Олар улуг үнелиг ийи муң хире номнарны ховар номнарның фондузунда шыгжаан. Олар болза орус культурапың, эртемниң, литератураның, уран чүүлдүң талазы-биле солун медээлерни бээр. Баштайгы ном парлаачызы Иван Федоровтуң үндүргеи «Острога библиязы-биле» библиотека чоргаарлаып турар.

(СЭТА-ның корр.).

Хабаровск.

ДӨРТЕН МУҢ ХАРЛЫГ

УССР-ниң Эртемнер академиязының Львовта иштилелин эртемнериниң институдунуң археология музейи мамонт сөөгүнде сыынны дүрүлеп чураан улуг үнелиг чурукту алган. Ол чурукту эрткен чылдың чайынында Черновцы областа Днестр эриинде Молдово суурнуң чоогунга баштайгы амыдыралдың кижизиниң турлаан казын тура тып алган.

Ол чурук эртем талазы-биле улуг сонуургалдыг болган. Амгы үеге чедир уран чүүлдүң соолгу даш век үезиниң чогаалдары биддингир турган. 9 метр ханы чер иштинден мамонтунуң чарымга сиилбин чураан чурук ортаакы даш векке хамааржыр. Даш векти кижизиниң уран чурулга талазы-биле ол чогаалы дөртен муң харлыг деп эртемденнер санаан.

Н. ДОСЕНКО,
СЭТА-ның корр.

Львов.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ «Чаптанчыг анайларым» деп фотоэтюду.

Телевидение

ЯНВАРЬ 16-ДА

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—«Сула шимчээшкинче, чыскаалыңар!»
10.30—«Будильник».
11.00—«Совет Эвилелиниге бараан боон тур мен!»
12.00—«Ооңдар, буруңгаар!»
13.00—13.10—Чапсар.
13.10—«Музыкалыг киоск». Э. Беляева эрттирер.
13.40—«Көдээниң ажыл-ишчи шагы».
14.40—«Узун оруктуң чаңдары». «Санкт-Петербуртуң төгеени». Уран-чечен фильм.
16.05—Совет музыканың шылгарангай чогаалдары». «С. Прокофьевтиң чогаадыкчы ажылының дугайында тоол». Дамчыдылганы музыка тайылбырлакчызы С. Виноградова эрттирер.
17.05—«Чаңгыс актериуң театры». В. Малковскийниң шүлүктериниң артист Е. Киндинов номчуур.
17.40—«Силерниң бажыңнарда». Музыкалыг программа.
18.25—«Делегей панорамазы».
19.00—Медээлер.
19.15—19.25—Чапсар.
19.25—19.30—«Кино аян-чоруктарының клуву».
20.30—«Байырлыг, Берта!» деп телешиниин баштайгы көргүзүлгеи.
22.00—22.30—«Ye». Информастыг программа.

ЯНВАРЬ 17-ДЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Тоол аалдан келди». «Он ийи ай». Мультфильм.
11.30—«Дириг амытаннар делегейинде». Дамчыдылганы журналист В. М. Песков эрттирер.
12.00—15.00—Чапсар.
15.00—«Додженков шолу». Документалдыг телефильм.
15.30—А. Серафимович—«Демир агым».
16.15—Уругларга фильм. «Бистиң кырыыста Мурнуу крест». Уран-чечен фильм.
17.30—«Авамның школазы». Чагааларга харылар.
18.00—«Аныяктарның адрестери».

КЫЗЫЛДАН

19.00—«Аныяк ленинчилер». Дамчыдылга.
19.30—Телемедээлер.
19.45—«Хой-пинти амыдыралының экраны». Дамчыдылга.
20.15—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.25—Ф. Шиллер — «Мария Стюарт». ССР Эвилелиниң академиктиг уран чүүлдүң Москвада М. Горький аттыг театрының фильм-шиизи. Рольдарын ССРЭ-ниң улустуң артистери А. Степанова, П. Массальский, М. Прудкин болгаш өскелер-даа күүседир.
22.00—«Ye». Информастыг программа.
22.30—«Мария Стюарт» деп фильм-шиниң уланчызы.
23.35—Бокска делегей маргылдаазы. Финал. Ленинградтан дамчыдылга. Төнчүзүнде — медээлер.

АГААР

Бөгүн республикага онзагай өскерлиишкиннер чок агаар болур. Барыын районнарга биичии хар чаар. Барыын чүк угланыышкынны хаттың күзү кошкак. Даглыг черлерге агаарның температураза 17—22, арткашларынга—27—32 градус соок болур. Кызылга агаарның температураза 27—29 градус соок.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ЯНВАРЬ 16-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Кара роза» 10.30, «Сос бээрин диледим» (2 серизы) 12.15, 15.00, 17.45, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кайгамчык чүүлдер чуртунда Джек» 10.10, 13.30, «Достунмес» дугайында тоожу» 11.50, 15.10, «Орукташ» 16.50, 19.10, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Эргим оол» 11.00, 15.00, «Аас-кежиктигбей» (2 серилыг) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Октаргай төлдери» 11.00, 13.00, «Ада чок чорук» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЯНВАРЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Танывазы хөрзөжен» (2 серилыг) 9.50, 12.30, 15.10, 18.00, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыында 9.50, 11.20, 14.30, «Георгий Седов» 12.50, 16.00, «Сос бээрин диледим» (2 серилыг) 17.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Достунмес» дугайында тоожу» 15.00, «Орукташ» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Холунда оттуг аттыг кижи» 15.00, «Улусчу роман» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетнүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет гургузут киллистериниң 2-20-60 корректорларының 2-27-41, бухгалтериниң 2-12-45, секретариаттың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

ТИРАЖ 16332. ЧАГЫГ № 91.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Пом үндүрер чер. полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле аргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкина-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00412.